

PRIJATELJ

1933

FEBRUAR

KNJIGA «ATLANTIDA» II. DEL PRILOŽENA

Vedno imam v spominu dober
okus dr. Pirčeve sladne kave.

Dr. Pirčeva sladna kava je namreč zdrava in tečna
hrana. Priporočam jo tudi Vam. Družine, kupujte samo
domač izdelek, in to je izborna dr. Pirčeva kava.

Takile so zavitki pravih

domaćih izdelkov

jugoslovanske tvornice Dr. A. Oetkerja

Dr. A. Oetker-jev
vanilinov sladkor
za kuhinjo.

Ta zavitek zadostuje, da zadobi velik puding, krema, kolač ali 1 liter likerja prijeten vaniljev aroma.
Vsečina tega zavitka nadomestuje 2-3 stroke dobre vanilije.

Doktor Oetker-jev
pecilni prašek
je najboljši!
Zakonito zaščiteno pod imenom
Backin

Od gospodinj pohvaljen in
milijonkrat izkušen

Baciamid
(nadomestek za jajca)

od Dr. Crata in Dr. Oetkerja
nadomestek moč za shranje testa in
barvo jajc, noževa konica tega praška
vsebuje moč barve enega rumenjaka
kakor tudi moč enega beljaka.
Baciamid se koristno doda vsaki moč,
nati jedi in pecivu, posebno omeletam,
zličalkom, rezancem, kopicam, cmo-
kom, buhteljem, kolačem, maslenam
in krehkemu testu itd. nakar se dobi
lepo obliko in je lahko prebavljivo.

Dr. Oetker-jev
PRIPOMOČEK
ZA
VKUHAVANJE
za gospodinjjo.

Vsečina tega zavojčka uporabljena po
onostranskem navodilu, da 5 kg vkuha-
nega sadja, želole, marmelade, sad-
nega sokova, kumaram in slivnem
stalnost in zabranj njih kvarjenje po
blepnosti ter kislosti.

Dr. Oetkerjevi šartilj kakor tudi pudingi, kreme in drugi izdelki
se dobe v vseh trgovinah.

ŠE BOLJ KOT V DOBRIH ČASIH

JUTRO

so v teh hudih časih
edini rešilni izhod
iz marsikateri skrbi
„Jutrovi“ Mali oglasi

*

Preskrbijo nam kupce in prodajalce za
premičnine in nepremičnine, stanovanjske
najemnike in podnajemnike in sploh vse,
kar potrebujemo v vsakdanjem življenju

Da boste lepi na plesu

si nabavite sebi primerno plesno toaleto. Pariške modele Vam nudi v veliki izbiri trdka

DRAGO GORUP & Co., Ljubljana

Miklošičeva cesta števil. 16/1. Hiša Del. tisk. (Bamberg).

Telefon 32-33.

ZVEZDA SREČE
IN
ZADOVOLJSTVA

v družini so odlični
elektrotehniški izdelki

SIEMENS-TELEFUNKEN

Radio aparati že od 1200 Din
navzgor, vse radio potrebščine,
električni gospodinjski apa-
rati, aparati za obsevanje —
vse po skrajno ugodnih cenah

RADIO DOBERLET

d. z o. z.

Ljubljana, Aleksandrova c. 7

TELEFON 31-53

Turisti in sportniki

uporabljajte

DR. DEMŠARJEVO
KREMO

proti solnčnim opeklinam!

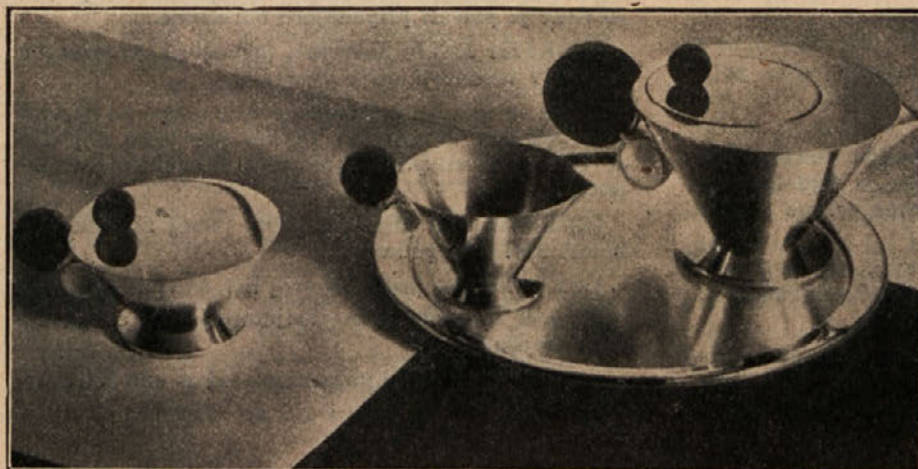
Zaloga v lekarni

pri 'Zlatem jelenu'

Mg. Ph. R. Sušnik

Ljubljana, Marijin trg

Cena tubi Din 10.—

Kadar dobimo obisk,

postrežemo gostu z dobrim
čajem. Če hočete, da bodo
hvalili Vašo gostoljubnost,
potem jim pripravite

BUDDHA ČAJ

Buddha čajne mešanice so
nenadkriljive.

Izdeluje jih:

TEA IMPORT, d. z o. z.

LJUBLJANA, Večna pot 15

Telefon št. 26-26.

ČITAJTE „DELAVSKO POLITIKO“

NAROČA SE
MARIBOR
POŠTNI PREDAL 22

NEKAJ POJASNIL!

Čeprav smo januar-sko številko tiskali v dvojni nakladi, nam je vendar že konec decembra pošla. Da bi jo ponovno tiskali, je sedaj nemogoče, ker bi izvod, ko bi tiskali 1000 izvodov, veljal Din 27.—. Zato prosimo, da nam vsi tisti, ki niso dobili prve številke, to oprostite. Tiskarniški stavek prvega in drugega dela «Atlantide» še ni razmetan; zato bomo prvi dve knjigi še enkrat

tiskali. Tisti, ki še niso dobili «Atlantide», naj nekaj dni potrpe.

Vsi naši naročniki se strinjajo v tem, da so «Priatelj» knjige res poceni. Saj stanejo iste knjige v originalnem francoskem, angleškem ali nemškem jeziku Din 632.—, medtem ko jih dobe naročniki s «Priateljem» vred za Din 192.—, mehko vezane pa celo za Din 132.—.

Če upoštevate še dejstvo, da imajo tuje založbe ogromne naklade, kar poceni knjigo in česar pri našem maloštevilnem narodu ne moremo doseči, potem boste priznali, da Vam bomo res dali knjige po lastni ceni.

Oprema, tisk in papir naših knjig so taki, da se lahko kosajo z inozemskimi knjigami. — Sicer Vam pa povrnemo denar, če Vam knjige ne bodo po volji.

Večina naročnikov je že izmenjala mehko vezane knjige za platno vezavo. To se tudi izplača, ker ima v platno vezana knjiga trajno vrednost. Razlika pa je majhna: po pet dinarjev na mesec, torej Din 60.— na leto.

Naročnina znaša:

	letno	pol- letno	četrt- letno	me- sečno
	d i n a r j e v			
za 12 števil «Priatelja»	60.—	32.—	17.—	6.—
za 12 števil «Priatelja» in 10 mehko vezanih knjig	132.—	68.—	35.—	12.—
za 12 števil «Priatelja» in sedem v platno veza- nih romanov	192.—	98.—	50.—	17.—
za 12 števil «Priatelja» in sedem v polusnje ve- zanih romanov	272.—	138.—	70.—	24.—

Sedaj pa tole:

1.) Ako je kdo naročil knjigo v mehki vezavi, pa jo je dobil vezano v platno, ga prosimo, da doplača vsak mesec po Din 5.— ali mu pa v platno vezano knjigo zamenjamo z broširano.

2.) Če je kdo knjigo dvakrat prejel, naj eno vrne. Zapiše naj zgoraj v levem kotu svoj razločni naslov in pripiše pod naslovom: «Prejel dvakrat».

3.) Ako komu knjiga ni všeč (kar ne moremo verjeti), naj prav tako napiše v levem zgornjem kotu svoje ime in razločni naslov in pripiše: «Ne sprejemam».

Kadar nam kaj vrnete, nikar ne zalepite ovitka. Naročnike, ki so vrnili knjigo za vezavo v platno in so ovitek zalepili, obveščamo, da smo morali pošti plačati za vsako pošiljko po 5 dinarjev. Prav tako smo morali plačati kazen za tiskovine, katerim je bilo kakšno pismo priloženo. Zato prosimo, pišite vedno na dopisnico, kaj želite. Na nezalepljeni ovitek pa zapišite v levem kotu svoje ime, razločni naslov in pripombo: «Za vezavo v platno» ali pa «Ne sprejemam».

Nekateri so naslov napisali kar na knjigo. Seveda so prisile knjige vse zamazane nazaj. Takih knjig ne moremo poslati drugim. To je naša škoda.

Drugi so knjigo vrnili, ne da bi napisali svoj naslov. Kako naj sedaj vemo, kdo jo je vrnil?

To so zares važne stvari.

4.) Naročniki, ki še niso nakazali prvega in drugega obroka (za broširane Din 24.—, za v platno vezane Din 34.—), prosimo, da to še danes store.

5.) Cene in stroški za knjige so na paro natančno izračunjeni in bi vsako neredno plačevanje knjigo podrazilo. Zato moremo drugi del «Atlantide» poslati samo tistim naročnikom, ki imajo vplačanih najmanj Din 24.— oziroma 34.—. Tisti, ki so dobili knjigo v platno vezano, so že dobili oba dela «Atlantide». Po vest «Viktorijo» dobe začetkom marca.

6.) Posameznih knjig se Vam ne izplača naročati, ker stane vsaka Din 30.—. Zato naročite vseh 10 knjig, to je 1000 do 1120 strani. Ne bo Vam žal. Denar, ki ga daste za knjige, se Vam tisočkrat povrne. Dobre knjige Vam odpirajo nov svet, Vam širijo obzorje, Vam dvigajo duha, Vas plemenitijo, razvedre in potolažijo, kadar je Vaše srce žalostno.

7.) Čitatelje, ki lahko plačajo naročnino za vse leto, prosimo, da store to čimprej, ker nam s tem prihranijo mnogo dela.

8.) Kadar se preselite ali kadar je Vaš naslov pomankljiv, nam to sporočite vselej 14 dni prej, preden izide list. Napišite razločno svoj stari in novi naslov.

9.) Kadar kak naročnik o pravem času ne prejme lista, naj to napiše na dopisnico in zapiše razločno svoje ime, natančni naslov in zadnjo pošto. List naj zahteva v roku 14 dni, ker kesneje list poide.

10.) Če list vrnete, sporočite z dopisnico, zakaj ste ga vrnili.

11.) List lahko odpoveste 15. marca, 15. julija, 15. septembra in 15. decembra, in sicer z dopisnico. Za prejete številke je plačati pripadajočo naročnino.

12.) Kadar hočete nasvetov, priložite k vprašanju znamk v vrednosti štirih dinarjev.

13. Če ste založili položnico, dobite drugo na najbližjem postnem uradu. Na takšno položnico napisite: «Priatelj» in «Uspeh», Ljubljana, in čekovno številko 16.104.

14.) Kadar nam pišete, napišite vselej razločno natančni naslov in primek.

Vsak mesec, ko prejmete svoj list, se vprašajte tole:

Ali sem že pridobil za «Priatelja» vsaj enega novega naročnika?

Ali sem že poravnal naročnino vsaj za eno četrletje naprej?

PRIJATELJ *

ILUSTIRANA DRUŽINSKA REVIIJA

Leonhard Frank:

O č e

(Prevedel Mile Klopčič.)

Gadja zalega, kdo vas je zagotovil, da ubežite prihodnji jezi?

Že je sekira nastavljena drevesom na korenino; vsako drevo torej, katero ne rodi dobrega sadu, se bo posekalo in vrglo v ogenj. Evangelij sv. Mateja, 3. p.

Robert je bil natakár v nekem nemškem hotel-restaurantu. Preprost. Plavolas. In kadar je stal odrevenel v ponižnem poklonu pred gostom in sprejemal naročilo, je spreletela njegove možgane misel: vsak drug poklic je bolj človeški.

Nanj je učinkovala podarjena napitnina kot zaušnica, za katero se moraš zahvaliti. In če mu je dal napitnino gost, ki je bil ubožnejši od prejemnika, je iz Robertovega ranjenega človeškega dostojanstva vidno planil prezir in se pogosto stopnjeval do maščevalnosti in predrznosti. Zgodilo se je, da Robert od takega gosta ni maral sprejeti napitnine. Dajati uglednim gostom na upanje, je bilo zanj odrešenje.

Leta 1894. mu je rodila žena dolgo zaman pričakovanega sina. In Robertova ljubezen se je vsa žrtvovala temu otroku. Otrok je dobil vse: otroško sobo, sterilizirano mleko za otroke, otroški voziček na vzmeti, belo lakiran hlevček, lutke. Kesneje majhne parne stroje, železnice, balončke, bobne, sablje, puške, svinčene vojake. Kesneje palico, mornarsko obleko s čepico, na kateri je bil napis »S. M. S. Hohenzollern«, usnjeno šolsko torbico, računalo z rdečimi in belimi kroglicami, polirano puščico za šolske potrebščine.

Sin se je učil gosli, moral se je učiti klavirja. In je smel obiskovati gimnazijo. Študira naj. Da ne bo natakár. Že v svojem desetem letu je imel sin svoje kolo. In je v svojem dvanajstem letu pripadal rodoljubnemu mladinskemu društvu.

Robertovo življenje se je izčrpavalo v življenju sina. In stavek: vsak delavec je svojega plačila vreden, je postal zanj svetovni nazor. Robert je hitel izvrševati naročila, se priklanjal, zahvaljeval za napitnino, se priklanjal, zahvaljeval, varčeval, grabil na kup, računal, si prizadeval, postal sobni natakár, potem višji natakár, vodil skrivne zaljubljene parčke v tihe sobe za nekaj ur, zamežal, se pogreznil v brezno ljubezni do svojega sina, ga poslal na univerzo, osivel, bil blažen v opravi, blažen v svojem sinu, imel sto

njegovih fotografij, shranil je otroške obleke, igrače: sabljice, puške, svinčene vojake. Čepico z napisom: »S. M. S. Hohenzollern«.

Sinu je bilo dvajset let. Neki torek je prejel pozivnico, pol leta kesneje železni križec.

In poleti 1916. je prejel Robert sporočilo, da je njegov sin padel. Na polju časti.

En svet je bil ubit.

Ubiti je prebiral venomer: »Padel na polju časti.« Listek je nosil s sabo v listnici, med bankovci. Prebiral ga je, ko je prišel tujec in zahteval sobo, ko je stal ob biljardu in čakal naročil, ko ga je poklical zvonec in je hitel po dolgem hodniku, prebiral ga je, preden je stopil v sobo in ko je s plačanim računom in napitnino v rokah stopil iz sobe. Prebiral ga je v kuhinji, v vinski kleti, na stranišču. »Padel na polju časti.« Čast. To je bila beseda in je imela štiri črke. Štiri črke, ki so skupaj tvorile laž take peklenške sile, da je bilo mogoče razpeti na te štiri črke ves narod, ki je pahnil samega sebe v najstrašnejše trpljenje.

Polje časti je bilo nevidno, neznano, je bilo Robertu nerazumljivo. Ne polje ni bilo ne njiva, ni bilo ne ravnina ne megla in ne zrak. Bilo je absolutni Nič. In nanj naj se opira. Svoj živ dan. Za njim nič, pred njim nič. Robert je stal v sredini na Niču.

Njegove roke so servirale, sprejemale denar, napitnino. Čemu? Bankovcev ni bilo več. In njegova hranilna knjižica je bila zanj polje časti. In polje časti je bilo nerazumljivo.

Robert je oddajal najboljše sobe na željo za polovico določene cene, dodal še salon, kopalnico. Degradirali so ga v navadnega natakárja. Če se je zdel restavratorskim gostom račun previsok, je dajal brez odpora najdražje jedi in vina po znižani ceni. Poslej so ga pritegnili na pomoč le, kadar je bilo v veliki hotelski dvorani kako slavlje, zborovanje.

Je kaj bolj brezpomembnega, kakor da te pahnejo iz življenjskega položaja? To vse je bilo le polje časti. Je bil absolutni Nič.

Pogosto je šel v sobo svojega sina, kamor je bil med vojno nanosil fotografije, otroške obleke, sabljice, bobenčke, puške, svinčene vojake. Ničesar ni občutil ob pogledu na te orumenele in oguljene ostanke. Avtomatično, kakor je bil prišel, je spet odšel iz sobe.

To stanje, v katerem se je gibal Robert le še liki stroj, je trpelo tedne, dokler ni človek v njem zbral nekega dne moči, nastaviti se bolečini. Iz njegovih rok je padla sinčkova fotografija — v infanterijski uniformi, s prezentirano puškico —, parno kladivo je udarilo po Robertu, ki je strmoglavil v prepad, s srcem, odprtim na stežaj bolečini in ljubezni. Robert je zakričal. Samo enkrat. In popolnoma kratko.

Nekaj neizrekljivega se ga je doteknilo; in Robert se je ognil odrešenju, ki je bilo v bolečini.

In ko ga je hotela njegova žena tolažiti z besedami, ki jih je bila prevzela od enako trpečega trgovca, peka, sosed: zdaj se moramo pač sprijazniti s tem — je odskočila v strahu pred Robertovimi nevarno boljšečimi očmi in je poslej molčala.

Tudi Robert je molčal in delal, kar so mu odkazovali. In ko so ga hoteli uporabljati le še za vodonošo v hotelski kavarni — večkrat je bil pustil oditi goste, ne da bi bili plačali —, je sprejel tudi to.

Robert je vedel, da se bo nekaj zgodilo. Zato je dalje prenašal ta nevarni mir. Zakaj kako bi bilo mogoče, da se ne bi nič zgodilo s strani njega, ki ni imel ničesar več izgubiti, ker je že vse izgubil? Ki je tičal v tanki natakarski koži, pod katero je kričal človek, kričali strašno molče bolečina, ljubezen. Ob najmanjšem povodu bi koža utegnila počiti. Zakričalo bi.

Otroške puške in sabljice je odnesel sebi izpred oči v hotel ter jih položil za klavir. Če je namreč le pogledal te igračke, ga je zapekla krivda. A če je stregel z vojnimi odlikovanji okrašenemu poročniku, mu roke niso drhte.

In ko je nekega dne prikorakalo neko rodoljubno mladinsko društvo — nedorasli fantje s puškami — po cesti navzgor in pelo mimo hotela: «Kann dir die Hand nicht geben, dieweil ich eben lad'...», se je zavest krivde pekoče zažrla v Roberta. Zakaj tudi on je učil in dal učiti sina takih pesmi in ga poln očetovskega ponosa poslušal.

V divji napetosti je stal pred hotelskim portalom in čutil, da bi bil njegov skok na mimo korakajoče, zapeljane fante skok v zrak. Zakaj za fanti in bojno pesmijo je bilo nekaj, česar ne moreš zgrabiti: neviden, breztelesen sovražnik. Bog ga je zadržal pred skokom. Pridržal ga je za tisto minuto, ko bo sovražnika lahko zgrabil, — tako je čutil Robert.

Nekega dne pa je tako ostro spoznal sovražnika, ki je v človeku samem in ne zunaj njega, da so postale njegove oči oči morivca, ki se zaveda svoje krivde. Zgodilo se je tedaj, da so ga polile solze divje mrznje, če je videl dekleta, ki je izgubilo svojega ženina, ženo, ki je izgubila svojega moža, starše, ki so izgubili svojega sina, pa so se vendar lahko smehljali in kot vselej naročili čašo piva.

Neko mater, ki so ji bili na polju časti potepali njeno oporo za starost, njeno upanje, osrednjo točko vse njene ljubezni — njenega rodnega

sina — in ki je rekla Robertu, «zdaj se moramo pač sprijazniti s tem», je divje zgrabil za vrat.

Bog je pobožal natakarske roke in položil njegove prste — ki jih je bila iznenada spreletela ljubezen — rahlo materi na rame. Zakaj ta žena ni bila kriva, ne ona ne njene besede niso bile sovražnik, marveč to, kar je bilo za besedami. In to je bilo nekaj, česar ni bilo. Bila je nepričujočnost ljubezni.

Morivska zavest krivde je izžgala majhno očetovsko ljubezen, da je lahko vstalo v njem pravičstvo velike ljubezni.

Z najglobljo ponižnostjo, katere središče je bila neusahljiva moč ljubezni, je opravljal posle pikola, nosil gostom vode, izpiral kozarce in odhitel v veliko hotelsko dvorano, ko ga je bil poklical zvonec.

Velika hotelska dvorana je bila polna ključavničarjev, zidarjev, mizarjev, kleparjev, tapetnikov, steklarjev — izmozganih moških, podobnih kosmatim, strahotno odurnim živalim s človeškimi očmi: Zveza gradbenih delavcev je imela svoj letni občni zbor.

Robert je prinesel govorniku, ki je stal na odru, steklenico vode, se naslonil na klavir, za katerim so tičale otroške sabljice in puške, ter poslušal govornika.

Govornik je razložil, da letos niso mogli izplačevati podpor brezposelnim in obolelim članom. Saj ni bilo skoro nobenih prispevkov. Vrh tega so stalno pošiljali podporo članom, ki so na bojišču — in ti so med vsemi prvi. «Rezerve so izčrpane. Blagajna je prazna.»

Sedem sto parov oči sedemstoterih topo molčečih ljudi je strmelo nebogljenost v govornika. Ženam, ki so jim bili kuhinjski lonci prazni, in ženam, ki so jim bili možje na bojišču ali pa so že padli, so pordela lica. Železna plošča, ki je ležala že dve leti preko vse Evrope, je vidno ležala tudi preko teh sedemstoterih tovornih živinčet, skrčenih v bolesti in bedi.

Pritlikav fantè je bil potegnil izza klavirja, ki je stal na odru, otroško puško in pomeril, s kopitom ob licu, na sedem sto nepremičnih mož in žena. Vsi so strmeli v odprtino cevi iz bele pločevine.

Na bojišču pa so stali, s kopitom puške ob licu, v krivdi in grehu milijoni ljudi nasproti milijonom ljudi, ki so stali v krivdi in grehu.

Tedaj je Robert skočil. Popolnoma počasi je skočil. Mesečniško varno je šel k fantu, mu vzel igračo od lic in stopil prav na rob odra.

In medtem ko je govornik pil vodo in urejal svoje obračunske papirje, je izpregovoril Robert:

«Tole je puška. Jaz... jaz sem jo kupil svojemu fantu. Ž njo se je igral. Ž njo je neopazno zaigral ljubezen iz svojega srca. Ž njo se je učil streljati. Učil sem ga streljati, ubijati. Moj sin je padel. Mrtev je. Jaz sem njegov morivec... Iz očetovskega ponosa, slavožepja, nepremišljenosti in navade sem postal morivec. In vendar sem ravnal le, kakor ste ravnali tudi vi. Tudi izmed vas je marsikdo izgubil svojega... sina.»

Robert je zamahnil s puško po kolenih in mirno položil oba konca k svojim nogam. «Tako bi bil moral storiti pred petnajstimi leti. ... Ste storili vi? ... Potemtakem ste tudi vi morivci.

Naši možje in sinovi streljajo naše može in sinove. Sleherni pa, ki je ostal doma, upa: moj mož, moj sin se povrne; drugi naj padejo in pomro.

Samo blaznež lahko želi kaj takega... Vprašam vas: Ali ni morivec, kdor vzgoji nedolžnega otroka tako, da mora postati najprej morivec, preden njega samega umore! Mar ne postane tako vzgojeni človek morivec, če ustreli prav tako zapeljanega in nedolžnega človeka? Ni ga v Evropi dandanes človeka, ki ne bi bil morivec!... Zasedeljeni smo in morivci, ker iščemo in mislimo najti sovražnika zunaj sebe. Ni sovražnik ne Anglež ne Francoz, ne Rus in zanje ne Nemec, marveč v nas samih je sovražnik. In le zato vidimo v drugem človeku sovražnika, ker je pravi sovražnik nekaj, česar ni. Nepričujočnost ljubezni je sovražnik in vzrok vseh vojn. Vsa Evropa joče, ker vsa Evropa ne zna več ljubiti. Vsa Evropa blazni, ker ne zna več ljubiti.

Mar ni blaznost, če se veselite vesti: dva tisoč francoskih trupel je obležalo pred našo črto? Mar niso blazni Parižani, da se veselijo vesti: dva tisoč nemških trupel je obležalo pred našo črto?

Od bolesti kričimo, izjokamo si oči od bolesti, če pade naš sin. Dokler prav tako ne zakričimo, če pade Francoz, ne ljubimo. Dokler ne začutimo: nekdo, ki nam ni nič storil, je padel in umrl, smo blazni. Zakaj človek, ki je padel in umrl, je imel mater, očeta, ženo, ki kriči od bolesti. Človek je bil. Rad bi bil živel. Pa je moral umreti. Zakaj? Čemu? Mi, njegovi morivci, smo ga pustili umreti, ker ne ljubimo.

Robert je delal med govorom popolnoma neznatne kretnje z roko, da je bingljala njegova bela serveta. Tako težko je bilo dopovedati tudi drugim, kar čutiš in kar si spoznal sam. Vrh tega pa je bilo vendar vse tako preprosto, tako razumljivo. Toda ljudem ni bilo več do razumljivosti. Enostavno pozabili so ljubezen, kakor pozabiš dežnik.

«Saj nam je treba samo ljubiti, pa ne bo nobene strela več. Potem pride mir. Otroci bomo na svoji zemlji... Vsa Evropa joče. Spričo tega nam je vendar jasno, da je vsa Evropa zmožna ljubezni. Popolnoma brez vsega upanja bi bilo šele tedaj, če bi se vsa Evropa rogala temu, da vsa Evropa krvavi. A v Evropi ni hiše, da ne bi jokali v njej. To je ljubezen, ki joče iz človeških oči, ker je bila izgnana iz človeških src.

Kaj bi storili, če bi ta hip stopil v dvorano tuj človek in bi zasadi bajonet v nekoga izmed vas, katerega nikoli videl ni? Vi tega blazneža ne bi razumeli. Isto počenjajo vaši možje in sinovi; tudi oni zasajajo možem in sinovom, ki jih niso nikoli videli, bajonet v telo, da prebode in zakriči, klecne in pade. Kaj je bil storil vašemu sinu? In kaj je bil storil vaš sin človeku, ki mu je zasadi bajonet v telo? ... Ste že kdaj pomislili, na kakšen način

je moral umreti vaš mladi sin, ki bi bil rad, ah, tako rad še živel? ... Dekle, zamisli si poslednji pogled svojega ženina, ki je ranjen, žejen visel šest ur v poletni vročini na bodljikavi žični zapreki. Zamisli si njegov poslednji, strahotno dolgi pogled.»

«Žena», je dejal Robert neki obledeli ženi, dejal pritajeno, da je slišalo vseh sedem sto ljudi, «kaj je bil storil tvoj mož, ki si ga ljubila, ki ti je dal otroke in dajal kruha, kaj je bil storil človeku, ki mu je zasadi bajonet v telo?»

Žena je zajecala, njena glava je padla na rame soseda.

«Ljudje so blazni, resnično blazni, ker so pozabili ljubezen. In ker so pozabili ljubezen, mislijo, da mora ostati vse tako, kakor je... Naš narod, kakor vidite, je le še rod pohabljenecv in izžetih otrok, žená in starcev. Če bi zdajle prinesli z bojišč še roke in noge, odbite dele telesa, milijone razmesarjenih trupel, med katerimi so tudi vaši možje in sinovi, ter jih razmetali po vaših ulicah, vam pred oči, bi potem še govorili: Se moram pač sprijazniti s tem? Ali boste potem vendarle že pripravljeni ljubiti, pa naj se že zgodi karkoli? Bi potem končno že rekli: ne maram živeti, če ne smem ljubiti? Bi potem izpregledali, da so ljudje, ki vam prepovedujejo ljubiti, sovražniki? Sovražniki človeka! Sovražniki ljudstva! Kaj ne vidite gorá razmesarjenih človeških trupel? Pred vašimi očmi leže, po vaših cestah leže, da ne more nobeden voz nikamor in da nimate kam stopiti. Vaši sinovi! Vaši sinovi! Vaši možje! Očetje! Krvavi! Razmesarjeni, da jih ni mogoče spoznati!»

Sredi dvorane je zakričalo. Zada, pri vhodu, se je oglasilo živalsko hlipanje. Nekemu starcu je padlo čelo v dlani. Neko dekle je vstalo s svojega sedeža; oči so ji bile nabrekli, klecnila je na kolena.

«Nikarte več lagati samemu sebi in govoriti: Edinole car, cesar, Anglež je kriv.» Robert si je počasi položil roko s serveto na prsi: «Jaz sem kriv. In ti si kriv. In ti in ti... Zakaj tudi mi smo pozabili ljubezen, kakor jo je pozabil car, cesar, Anglež, milijonar in milijarder. Vzemite krivdo nase, da boste spet lahko deležni ljubezni. Zakaj le kdor se čuti krivega, bo lahko odvezan grehov in bo spet lahko ljubil.

Vedite pa: ljubezen nosi v sebi trd ukaz. Ljubezen pravi: kdor ne ljubi, je kriv in zloben in se mora umakniti, da ne bo nič na svetu več oviralo ljubezni. Pasti in umreti hočemo, da bo zavládala Evropa ljubezen.»

Človeški obrazi v dvorani so se zjasnili.

Robert je govoril in stopal z odra. Vsi so se dvignili in gnetli za njim.

«Ljubezen ukazuje: kdor se ne čuti krivega, kdor ne prevzame krivde nase, ne ljubi, je naš sovražnik. Naj se umakne. To je zakon. Nov zakon! Vi, ki nimate ničesar več izgubiti, ker ste že vse izgubili...»

Robertove besede so utonile v stoglasno ponavljanjih besedah: «Vse smo izgubili! Nimamo ni-

česar več izgubiti! Mi, ki nimamo ničesar več izgubiti... Ničesar! Ničesar!»

Novica se je bila že razglasila, ko so korakali skozi mesto. Pred njimi natakar, brez klobuka, v zamazanem smokingu, s serveto v roki. «Mir hočejo napraviti. Mir hočejo napraviti.»

Prodajalke — ovdovele neveste — so planile iz prodajaln ter se pridružile. Dva starca, ki sta čistila izložbe, sta pustila lestev ter se pridružila. Voznik električne je zaslišal besedo «Mir!», odrevenel in skočil z voza, se pridružil. Potniki so se pridružili. V nekaj minutah se je množica potrojila. In se podesetorila, ko so prišli na trg in je Robert stal na vodnjaku in govoril. Njegove ustne so zarisale poslednji stavek v daleč vidnih črkah v nebo: «Že je sekira nastavljena drevesom na korenino; vsako drevo torej, katero ne rodi dobrega sadu, se bo posekalo in vrglo v ogenj.»

Neka mlada žena je stala med njimi in se samo smehljala in govorila «mir». Potniki, ki so prihajali s postaje, so pozabili na vse ter se pridružili, ko je množica zavalovala dalje. Z ognjem. Z naglico. Od vere podžgana. Skupina dopustnikov v bojni opremi, s puškami preko ramen, z

grozo bojišča v očeh, se je pridružila. Stare mame so jedva dohajale. Otrokom so se obrazi zoževali v čudenju, slutili so veličino. Star policijski stražnik s sivo brado, z žalnim trakom na desnem rokavu je dobil fanatične oči in se pridružil. Ljudje, ki so prihajali sprevodu nasproti, so se prevzeti od ognja okrenili. Kolesarji so drveli po ulicah. «Mir hočejo napraviti!» Gostilne so se izpraznile. Delavnice, stavbišča so se izpraznila. Transmisije so potihnile. Čete vojakov s puškami je potegnile s seboj. V tempu koračnice so se oglasile pesmi ljubezni. Bolniki so vstajali s postelj, se plazili k oknom. Kilometrsko vrsto žen se so z vseh strani stekale v sprevod.

Iz gneče v stranski ulici je planil dvajsetletnik — s fanatizmom in dušo na čelu — k natakarju, ga poljubil. In njegov vroči pogled je odpiral srca.

Vse mesto je vstalo in kričalo eno besedo: MIR. Tako govorjena beseda je postala mogočna, tisočerglasna pesem. Vsi zvonovi so potrkalali.

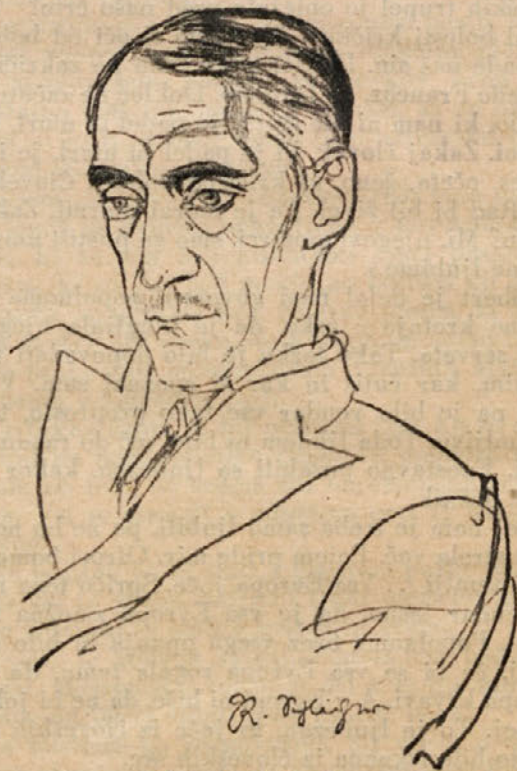
(Prva črtica iz zbirke vojnihi novel
«Človek je dober».)

Nekaj besed o pisatelju Leonhardu Franku,

čigar povest «Karl in Ana» izda v kratkem naša založba in čigar vojno črtico «Oče» objavljamo v tej številki, oboje v prevodu Mileta Klopčiča.

Leonhard Frank je med nemškimi pisatelji tisti, ki ga imam najrajši: zaradi vsebine njegovih del in predvsem zaradi njegovega oblikovanja. Izšel je iz plasti malih ljudi in postal pisatelj malih ljudi; iz njih in zanje. Ta svet, ki ga oblikuje v svojih spisih, mu je tako znan, da mu ga ni treba iznajti. Samo odkriva nam ga, odkriva s tako preprostostjo, kakor da ne ustvarja, marveč samo prisluškuje njegovemu dogajanju. Toda njegov pogled je tako pronicujoč, da pogosto opazi majhne stvari in važnost teh majhnih stvari, ki hodimo mimo njih, važnost trenutkov, ki odločajo, a ki jih preživljamo nekako nevede. Mnogo je tragike v njegovih delih, povsod pa se hkrati oglasi zrnice humorja in iskra radosti do življenja, ki je lepo in kljub vsemu vredno, da se biješ zanje.

Prva njegova knjiga, ki mi je prišla v roke pred leti, je bila zbirka vojnihi črtic pod naslovom «Der Mensch ist gut» (Človek je dober), iz katere je vzeta v tej številki objavljena črtica «Oče». Ta črtica vam dovolj jasno razodeva pisatelja Franka. Ta zbirka vojnihi novel je izšla tik po vojni, napisal pa jo je Frank leta 1916. in spomladi 1917. Posvetil jo je «bodočim pokolenjem». Takrat še ni bilo nikjer tako zvane vojne literature, ki je prišla do tako silnega razmaha šele deset, dvanaest let po vojni. Iz tistih let poznamo samo Barbusseov «Ogenj», poznamo Andreasa Latzka novele «Ljudje v vojni» (ki je izšla med vojno v nevtralnii Švici brez navedbe avtorja) in — samo še Franka. Zanj ni bilo treba deset let, da je trezno pogledal vojni v njeno grozo, Frank ni čakal, da je prišla vojna literatura v modo. Takrat, ko se je Evropa še pogrezala v krvi, ko je bila vsa Evropa eno samo bojišče, že takrat je Frank šel ter s svojim klenim jezikom opisal vojne usode očeta, matere, vojne vdove, ljubezenskega para in vojnihi pohablencev,

Leonhard Frank.

«bodočim pokolenjem» v spomin in opomin. To mu ne more biti pozabljeno.

Rojen je bil Leonhard Frank 4. septembra 1882. v Würzburgu, ki ga v toliko svojih delih z ljubeznijo opisuje. Njegov oče je bil mizarški pomočnik, Leonhard Frank pa je moral po končani ljudski šoli kot trinajstleten fant k mehaniku v uk. Kesneje je bil fabriški delavec, potem šofer, pleskar in strežaj na

kliniki. V svojem tridesetem letu je napisal prvi roman «Die Räuberbande» (Razbojniki), od leta 1927. je član nemške Dichterkademie.

Za prvim romanom je napisal roman «Krivda», ki ga je pred nekaj leti tudi dramatisiral. To dramo je igralo z velikim uspehom tudi ljubljansko Narodno gledališče. Drama je več ko protest proti smrtni kazni. Kakor v vseh svojih spisih, nam tudi tu odkriva ozko vročno povezanost posameznih, na videz malenkostnih krivic, ki vodijo v dejanja, ki jih družba razglasa za zločin. V romanu «Ochsenfurtski moški kvartet» nastopajo isti junaki kot v prvem romanu «Razbojniki»: v prvem romanu slika njih mlada leta v Würzburgu in njih vstop v življenje, v «Kvartetu» nastopajo kot dorasli, brezposelni delavci. Še tretjič se je spomnil in pospremil usodo teh svojih ljubljencev: v romanu «Od treh milijonov trije», kjer so člani trimilijonske brezposelne armade v Nemčiji. (Ko je roman izšel v knjigi, jih je bilo že pet milijonov.)

Le Marx-Lindner — Iv. Vuk:

Madonna incognita

(Moderna legenda.)

Tam nekje v rajski samoti je živel menih. Eno leto že je daleč od vsega hrupa in šuma svetovne vsakdanjosti ter živi tiho, nenavadno lepo življenje. Nekoč je bil znana osebnost; čislal je ženske. Ljubezen in radost sta mu bili znanki, dokler ga velik, težak doživljaj ni pregnal v samoto.

«Nikdar več ženske!» si je prisegel in upal, da bo svoje razočaranje pozabil v Bogu. Žrtvoval je na oltar vse svoje želje, molil je le k eni edini ženski, k Materi božji, ki je bila brez skušnjave.

Menih je bil že kot nekaj poganski bog. Nena- vadna je bila njegova moč, ki naj bi ne osrečila več nobene ženske. Njegov smeh je bil nekoč godba, a sedaj je samo še smehljaj, dober, laska- joč, ki sega v globino.

Prostovoljno je postal menih. Nobenemu redu ni pripadal, samo sebi se je zaobljubil, in držal je svojo obljubo, dokler — dokler ni prišla Iza- bel.

Izabela — bleščeči čudež nekakšnega neznane- ga sveta, eksotična cvetka, katere telo, napol- njeno z erotiko, je razširjalo vonj večerne dežele, da je zagomazelo v tebi, če si jo pogledal. Bila je žena človeka, ki je potoval okrog sveta in ki je samo po trikrat na leto praznoval z njo svatbo.

Izabela je bila kakor iskajoča.

Skrivnostno bitje, pod katerega hladno zuna- njostjo je gorel sveti plamen, je hodilo molčeče, pričakujoče in je tudi tako počivalo na svojem nedolžnem ležišču. Noči, ki jih je preživljalo osamljeno, vse koprneče, so bile orgije sanj. Za- kaj Izabelina plamteča duša, njeno žgoče srce je čakalo izpolnitve.

V dolgih, širokih, mehkih oblekah je korakala preko travnikov, hitela po stezicah svojega parka. Ptički so ji peli pesem njenega hrepenenja, listje visokih dreves je muziciralo njene želje.

Pot meščana v organizirane vrste delavstva in vse njegove notranje boje in zmago riše Frankov roman «Meščani», pač eden izmed biservov nemške socialne literature. In tudi v tem je bil Frank eden izmed prvih! Predzadnje njegovo delo je roman «Brat in sestra». Ljubezen med bratom in sestro, ki se ne poznata. In ko se spoznata, zmaga ljubezen, ki jima je dala otroka in novo veselje do življenja. — Napisal je tudi nekaj stvari za film.

Vojna tvori tudi ozadje Frankove povesti «Karl in Ana». Anin mož Rihard je odšel teden dni po njuni poroki v vojno. V ujetništvu pripoveduje o svoji ljubezni in Ani svojemu tovarišu, ujetniku Karlu. Opisuje mu jo tako živo, da se Karl — ki ni bilo zanj nikoli nobene ljubezni na svetu — zaljubi v Ano, pobegne iz ujetništva in preko vseh ovir prispe do Ane, ki se ji izda za Riharda. Ljubezen stre vse pomisleke, Karl in Ana živita skupaj v tihi, skromni, a tako bogati sreči. In ko se vrne Rihard —

Toda to boste brali sami.

Mile Klopčič.

Izabela je živela daleč od življenjskega šuma, in vendar je v nji bila vtečena življenjska ra- dost.

Njene oči — globoko modre kakor svila njene obleke, sočne breskvice, ki jih nihče ni okušal, ki pa so vendar skrivale v sebi skrivnostno ču- dež, vse to je bilo, kakor bi nekoga pričakovala, da ga pozdravi.

*

Ko je menih prvič zagledal Izabelo — bil je večer, ognjeno poletno solnce se je pripravljalo, rdeče obžarjeno, da zatone, utrujeni ptički so peli drobne, zaspane akorde — mu je zastalo srce. Moral se je obrniti stran, da skrije svojo razburjenost. Brez pozdrava, nepremično gledaje v daljavo, je šel mimo nje. Njegova rjava halja se je božajoče doteknila gub ženske obleke — prvi nežni dotikljaj prihajajoče strasti.

Tisti večer je menih dolgo molil pred podobo Matere božje in jo prosil, da ga utrdi, prosil jo je za pomoč proti novi čarovniji, ki ga hoče iztrgati nazaj v bučečo preteklost. Kolikorkrat je moleči menih dvignil glavo in pogledal Madono, mu je zastiralo oči belo, peneče morje. Voščeno-rožnati smehljaj Matere božje je izginil, daleč nekam je odletela njena zlata krona in namesto nje je stala tam tista ženska, ki jo je srečal popoldne — modra obleka, bleščeči izraz — Madonna incog- nita!

Tisto noč je Izabela prečula. Drobne, bele pesti je stiskala na utripajoče srce, ostre zobe je tiščala v vroče ustnice, da so se pojavljale drobne rdeče kapljice. Tako je pričakovala novi dan in svojo novo srečo.

*

Izabela je danes lepa, kakor že dolgo ne tako. Črno bleste njeni indijanski lasje, prav nič po- dobni Madoni, in vendar je vsa njena postava

nežna, njena nežnost trka na srce, da se porajajo celo solze.

Dvignila je beli otroški obraz in se radovala solnca, ki jo je obsevalo v nevestni krasoti. Nato je prišla za rob krila, da si ga ne omoči v bleščeči rosi travnika, in je odkorakala v modrosvitlenih čevljičkih tja v gozd, h kapelici San Pedro.

Ko je tako hitela preko cvetočega travnika, sama kakor nežna cvetka v vrtu Gospodovem, jo je zapazil menih, ki je odhajal od jutrnje molitve. Zdelo se mu je, da se priklanja trava pred lepoto te ženske, kakor da pojo slavčki slavospev ob pogledu na to človeško čudo.

Menih je stisnil roke, jih skril vse trepetajoče v rokave svojega plašča in šel globoko sklonjen proti Izabeli.

Madona, pomagaj! Zopet ženska!

Pojoč dekliški glas mu je želel dobro jutro. Moral je pogledati. Kakšno krasoto je ustvaril Gospod Bog!

Beli, lepi cvet, pusti me, kaj meni tvoj vonj in cvet! Vabeči modri gorski jezери, ki blestita v tihem žaru, poznam vajino globino, ki me pa ne bo več zapeljala. Moje življenje, moja misel, moja želja je last Madone, kamenite gospe, vsevedoče in dobre! Ničesar nimam več, da bi poklonil, zakaj moje srce je že davno umrlo. Idi, lepa tujka, ne ustavljaj se — edino njej ostanem zvest — Madoni z zlato krono!

Tako je mislil menih. Ali Izabela se je smehljala, kakor da je ugenila njegove misli. Stresla je z glavo in s črnimi lasmi.

*

Tako je bilo jutro za jutrom. Vsak dan, ki se je rodil, je popeljal Izabelo k molčečemu možu v meniškem plašču. Trdo kakor iz granita je stal tam na robu gozda — nepremičen. Človek bi mislil, da je brez življenja, ko bi ne videl, kako tuintam vztrepetajo njegove ustnice. Bliskavica pred bližajočim se orkanom.

Tako so potekali vroči poletni dnevi. Soparne noči so motile spanje. Menih jih je prebedel v molitvi, a skrivne želje so krožile okrog tuje ženske.

Nekoč je šel z Izabelo po sanjajočem gozdu. Bila je ura pravljič. Brez slehernega glasu je vladala soparna tišina.

Pri majhnem, spečem grmičku sta se ustavila. Cvetlice so v hladni lepoti cvetele in metuljčki so letali okrog njih, poljubovali njih cvete in pili deviško lepoto. In zopet odleteli. Kakor zapuščene ljubice so ostale cvetlice.

Izabela je pokazala menihu to prelepo igro ljubezni. Nato je njen obraz postal resen in hladen.

«Tudi moški se lahko primerjajo z metulji. Letajo kakor metulji od ljubice do ljubice, jemljejo med, prve cvete, se napijejo do sita in odlete k drugim!»

Izabeline oči so utrujene gledale nezveste metuljčke, njeno srce se je khrati napolnilo z bolečino in žalostjo.

«Z malo izjemami so moški pač takšni! Ženskam darujejo mnogo sreče, a še več trpljenja», je tiho izpregovoril menih.

Vprašanje se je zasvetilo v Izabelinih očeh.

«Mene morate pač iz kategorije moških popolnoma črtati!»

Pokazal je na svojo obleko.

«Zaobljubil sem se eni edini gospe — Materi božji. Nje ni mogoče žaliti, zakaj ona je večno odpuščajoča. Njen sluga in hlapec sem! Samo njeno je moje življenje!»

In povedal ji je v kratkih besedah svojo preteklost.

S pridržanim dihom ga je poslušala Izabela. Prestrašena, vsa izbegana je razumela prstovoljno prisego, ki jo je dal menih Madoni.

*

Vendar poletje je vroče, tako strašno sladko vroče. Nebo je kakor kristal. Omamljajoči vonj polni ozračje, da je človek len in hrepenenja poln...

Mož, ki je potoval okrog sveta, je bil daleč, oh tako daleč, a srce je veselo in radostno in vse misli so v kapelici San Pedro.

Ko je zvonil večerni zvon in je zadnji žarek zahajajočega solnca poljubil Izabeline oči, je še enkrat tiho šla h kapelici. Zakaj menih je nekje — ona ni vedela, kje — spal. Prinesla je sveče Materi božji, da bi jo pridobila zase.

Nekoč, ko je s torbico, polno rož, stopila v sveti prostor, je presenetila meniha.

Hotela je nazaj. Menih je še ni videl. Ali ne navadne besede so ji priletele na uho.

«Čuvaj me pred Izabelo, Mati božja — ali mi pa daj svobodo. Odveži me prostovoljne prisage, ki sem ti jo bil dal, zakaj ljubim tujo žensko bolj kakor svoje življenje. Daj mi znak, Devica Marija, da me odvezuješ prisage!»

Globoko je sklonil moleči svojo glavo. Čakal je odgovora.

Blazen strah se je lotil Izabele. Postavila je torbico s cveticami na stopnice in je zbežala domov. Vrgla se je na posteljo in stokala polna hrepenenja.

Drugo jutro je prejela pismo od svojega moža. Klical jo je k sebi.

Svatba, sinje morje, medeni tedni. Izabela je poznala svet. Prvikrat ni začutila radosti, zakaj pot v San Sebastian pomeni posloviti se od —

Ves vroči dan je menih zaman gledal po Izabeli. Pogrešal jo je, ko je zjutraj stal na robu gozda in gledal, ali odkod ne prihaja. Ura pravljič je prišla, a ni je videl. Divje hrepenenje se je polotilo moža, ki se vse leto ni doteknil ženskih ust, čigar roke že kdove od kdaj niso objemale ženskega telesa. Brez miru je hodil po gozdu, brez dela je sedel v svoji utici, podpirajoč glavo z rokami. Obupni vzdihli so mu uhajali iz prsi.

*

Ko se je pomračilo in so pogledale neštete zvezde z neba, je še vedno sedel ob oknu. Muke hrepenenja so bile neznosne. Samo ona, Madona, lahko pomaga!

Hitel je v skromno kapelico. Močna svetloba dveh sveč jo je razsvetljevala. Kakor skesan grešnik je stopil k molilni mizi. Ni dvignil oči, sklonil se je, pokleknil in se bal pogledati na svojo zaščitnico.

Molče je opravil svojo srčno molitev. Kakor rešitev se mu je zdelo, ko je končal in dvignil roke.

Šum svilene obleke ga je vzdramil, da je pogledal. Preplašen je izbulil oči. Zakaj — Mati božje je izginila. Na njenem mestu je stala Izabela z glavo, sklonjeno k oltarju. Mirno in nepremično, s preko prsi sklenjenimi rokami, v tisti

modri, čudoviti obleki, z modročrnimi lasmi — tako je stala tiho, vdano, ponižno in skromno velika grešnica — Madonna incognita.

V slavnostne akorde se je zvil krik moža, ki je pozabil na prostor in čas, na prisega in obljube in molitve. Z obema rokama je potegnil Izabelo k sebi, pritisnil svoja usta k njenim, jo dvignil na srce in jo nesel preko stopnic kapelice ven v polno noč.

*

Prihodnji večer je stal kip Marije zopet na svojem mestu.

Odpuščajoč se je smehljal obraz Matere božje na kesajočega se grešnika. A tam nekje v pristanišču San Sebastiana se je ustavila ladja, ki je nosila čudoviti tovor, Madonno incognito.

Tone Čufar:

Hiše ob snežni cesti

1.

V veži stanovanjske kasarne je stal mlad fant in gledal na cesto. Iz veže se mu ni prav nič ljubilo, ker je čutil v njej prijetno zavetje, cesta je pa pomenila mraz in sneg, mokrino in veter. Popravljaj si je suknjo in si natikal rokavice. Pravkar je pokadil neizogibno cigareto in preudaril, da si nove ne sme prižgati. Pičla zaloga bi mu utegnila skopneti, denarja je imel malo in za marsikaj ga je še potreboval. Zanj se je nedelja šele pričevala. Do šeste ure zjutraj je bil v tovarni, se v težki nočni službi dodobra izmučil in potem spal do svetlega poldneva. Zdaj je bil vsaj malo spočit. Otresel se je morečega tovarniškega ozračja, nič več ni napenjal svojih mišic ne poslušal rezkih delovnih povelj, ni se izogibal nevarnosti, ki pri tovarniškem delu kar straše, in tudi v nagli tempo tovarniškega dela ni bil več vprežen...

Ko je med preudarjanjem stopil iz veže, je na cestnem ovinku opazil znanega dekleta. Stopil je v blatno snežišče in šel za njo.

2.

V tovarniški bolnici se je povsod čutil nedeljski popoldan. V pisarnah, ordinacijskih sobah in tam, kjer je bilo čez teden največ nemira, tam je vladala spokojna osamljenost, v bolniški dvorani pa domačnost neprisiljenega kramljanja. Zdravi so s toplo, bodrečo besedo in skromnimi darovi obiskali bolne in ranjene. Skoro ob vsaki postelji je bilo nekaj ljudi. Nekateri so kazali vso svojo zaskrbljenost, drugi so oživljali bolnike in obiskovalce s solnčno vedrino pogumnega razpoloženja.

Le nekaj bolnikov je samevalo, nekatere postelje so bile pa prazne. Na njih so prespavali nemirne noči lahko ranjeni, ki so čez dan posedali ob drugih posteljah ali pa povečevali gnečo na klopih ob edini mizi sredi dvorane. Ob mizi so se znosljivo prenašali, čeprav je bilo zlasti kvartavcem pri metanju mastnih, zamazanih kart zelo

nerodno. Vzlic tesnobi so kvartači trpeli tudi rado-vedneže ob sebi. Saj so se le zabavali, ker jih ni prevečala blazna igralska strast. Njim, ki so na ta način preganjali enakomernost bolniškega življenja, je bilo še najlažje. Drugi, na svoje postelje priklenjeni, so vse bolj trpeli. Težke bolezni so jih smrtno mučile, zlomljeni udi in hude opekline so jim kradle spanje in prizadevale žgoče, neprestane bolečine. Njih stok je razodeval samo drobec tistega, kar so prestajali v strašno razvlečenih dneh in neskončno dolgih nočeh. Na kvartače so se pogosto jezili, kar je pa le malo zaleгло. V urah obiskov so se pogovarjali z znanci in sorodniki, jim tožili svoje gorje, a jih tudi presenečali z duhovitimi domislicami, ki se težko bolnim pogosto porode. Onim ob mizi so pa uha-jale grobe, sirove šale. Ti bolniki so imeli več zdravja, zato tudi več brezbrizne razposajenosti.

Za tistimi, ki so kvartanje samo gledali, je stal suh in bled fant. Z nikomer se ni pogovarjal. Opazoval je igro in pogledoval s svojimi nemirnimi očmi po dvorani, posteljah, ljudeh in skozi okna. Največkrat se je ustavil na postelji konec dvorane, kjer je ob mlademu bolniku sedelo še mlajše dekle. Imelo je roso v očeh in skrb na obličju. Kadar so se pa odprla vhodna vrata, se je zgenilo v njem tiho pričakovanje, ki je hitro zamrlo, ker od prihajajočih ni bil nihče k njemu namenjen. Ko le nikogar ni bilo, se ni hotel ozreti nikamor več. Sedel je na izpraznjen stol, opazoval v igro poglobljene kvartače in malomarno poslušal njih kvantanje. Prav pogosto si je pa moral poiskati robec in se obrniti stran od ljudi. Kašelja ga je močno silil.

Ljudje so pa prihajali in odhajali...

Ko je fantu začela igra presedati in so mu bile tudi kvante odveč, je začutil roko na rami.

— Pero, glej...

Pero je vstal in pogledal. Skozi vrata so prihajali njegovi. Mati, sestra, trije bratje in njih dekleta. Toliko ljudi pride malokdaj hkrati k

enemu samemu bolniku. Pero pa še ni bil zadovoljen. Nekoga je pogrešal. Mogoče bi zanj vse druge zamenjal...

3.

Pred oglasno desko ob glavni cesti je stala gruča ljudi in pregledovala pisane, kričeče lepake. Velike črke so vabile marsikam.

V kino in na veselice. V gostilne in trgovine. Na plesišča. Lepaki so kričali: ples, ples, ples!!! Bili so razmočeni, a so vzlic temu vabili. Ljudje so čitali in se pomenkovali.

Po glavni cesti, prevlečeni s sneženo brozgo, je s težavo hitelo postavno dekle. Ko se je bližalo oglasni deski, je bilo zasoplo, utrujeno. Gruča jo je brez vabljenja zvabila v svojo sredo. Lepaki so tudi njo zamamili. Vzbudili so ji veliko želja, saj so ponujali lepe obleke, pristno vino, napete predstave, veselo godbo in poskočen ples. Gruča se je redčila, dekle je ostalo kmalu samo. Ozrla se je okrog sebe in hotela dalje, tja, kamor se je bila namenila. Že je namerila prve stopinje, ko jo je ustavil glasen klic, napol tuj, napol domač, izgubljen v vetru, a vendar takoj ujet.

— Hej, kam tako sama?

Po cesti jo je dohiteval mlad človek. Znan ji je bil, zato ga je počakala. Z ljubkim usmevom je pokazala svojo hipno zadovoljnost. Izpregovorila je domače, prijateljsko:

— Kam pa?

— Nič prav ne vem. Tako na slepo srečo tavam okrog. Ko sem tebe videl, sem ti sledil, dohiteti te pa nisem mogel. Kam se ti tako mudi?

— V bolnico.

— Tja še lahko prideš. Tam straši smrt, in še za bolnike ni nič prida. Malo poglejva, kam bi nocoj kazalo.

— Če imaš kaj denarja, ga boš lahko napravil. Kam pa bi rad, Maks?

— Kamorkoli. Poglejva!

Milica se je z Maksom vrnila k oglasni deski. Ogledala sta kričeče črke in vabeče stavke.

— Milica, greš na ples?

— Ne morem...

— Zakaj ne?

— Tako...

— Smem malo s tabo? Dovoliš?

Milica je pritrdila. Potem je stopala ob Maksu in se smehljala dovtipom, ki jih je stresal na račun slabega vremena in marsičesa drugega. Pot se ji je naglo drobila izpod nog, oba sta se zelo hitro znašla v bližini njenega cilja. Ko sta uzrla dolgočasno bolniško stavbo, sta obstala.

— Če hočeš, te počakam.

— Le, saj kmalu pridem.

Ker se je zakesnela, je morala na vso moč hiteti. Njemu se pa ni prav nikamor mudilo, zato ni vedel, kam naj stopi, da se ogne snegu in mrazu.

4.

Pero ni ostal v bolniški dvorani.

Svojci so se tam samo oglasili, nato so šli z njim v prvo nadstropje, kjer je bila njegova tesna

sobica. Zavoljo nevarne bolezni je bil izločen od drugih bolnikov in je le katerikrat po udomačenem običaju zašel v spodnje prostore. Zgoraj je imel več čistega zraka in miru. Čital je knjige, si izposojal časopise, včasih so se pa drugi bolniki pritihovali k njemu in pregnali umirjeno samoto. Pero je z razumevanjem sprejemal vsa dogajanja okoli sebe in se tudi nad malim izobčenjem ni pritoževal.

Na dan obiska pa nečesa ni mogel razumeti. Zato je bil raztresen in v pogovoru z domačimi zmeden, odsoten. Nekaj je skrival. Edino sestra je zaznala za bolečo skrivnost, drugi, manj tenkočutni, so v pogovoru premlevali vsakdanje stvari in v njem izgubljali bežne misli. Ker Pero ni bil nikdar preveč razposajen, niso opazili nič takega, kar bi jih moglo spraviti v zaskrbljeno spogledovanje. Vsem se je celo zdelo, da je krepkejši, da izgublja slabost in pridobiva na moči. Le sestra je vedela, da je vzlic temu potrta. Ko so se drugi poslovili in odhajali po kamenitih stopnicah, je ostala nekaj hipov sama pri njem.

— Ali Milice danes še ni bilo?

— Še ne. Pred štirinajstimi dnevi je bila zadnjikrat.

— Res?

— Danes teden je imela neko pot in ni mogla priti. V delavnikih pa dela in tudi ne more.

— Danes bi lahko prišla. Doma je.

— Doma?

Pero se je trpko začudil. Sestri je bilo žal, da je ostala. Znašla se je v zadregi. Pero je molče gledal skozi okno. S stopnic je sestro nekdo poklical. Potem se je šum nenadno umiril. Nato so se zaslišali hitri koraki. Na priprta vrata je nekdo potrkal. Sestra jih je odprla in se začudila. Pred njo je stala Milica, vsa rdeča v lica. Veter jo je natrl z rdečico, naglica jo je ogrela. Pero se je odvrnil od okna in jo zavzeto gledal. Vse razdvojene misli so splahnele. Njen prihod je odstranil vse tisto, kar ga je morilo. Stala je pred njim in se mu smehljala. Oči so ji gorele, od zasoplosti so se ji dvigale prsi, bila je vsa razgibana, skoro razburjena.

Perova sestra je spoznala svojo odvišnost in komaj opazno odšla. Pod stopnicami je dohitela domače in se jim pridružila. Vsa vesela je prva zagazila v mokroto zasnežene, vsem pešcem od-vratne ceste.

5.

Maks je čakal. Dvakrat je šel mimo bolnice in nazaj. Milice ni bilo takoj iz hiše zdravja in smrti. Čakanje v mrazu in vetru ga je jezilo. Nejevoljno in nestrpno se je oziral v glavna vrata. Veter mu je nosil sneg v obraz, moker hlad ga je ščegetal v podplate, zato se je izprehajanja naveličal in stopil pred vhod.

V bolnico pa ni šel.

Nikogar ni imel, s katerim bi pokramljal. Trdo-vratno je čakal zunaj, se otepal z vetrom nanošenih snežink in opazoval ljudi, ki so gazili sneg in preklinjali slabo cesto. Ker se mu ni ho-

telo dalje stati, je stopil preko dvorišča v nizko, razsvetljeno hišico. Zamikala ga je mrtvaščnica. Bila je odprta.

Maks se je spomnil, da je sredi tedna v tovarni hudo ranilo njemu neznanega delavca, ki je po tridnevni strahovitih mukah umrl. Zdaj je čakal na poslednjo pot in se je Maksu spodobilo, da ga pokropi. In radovednost je Maksa zvalila. V tovarni še ni dolgo delal, zato še ni doživel velike nesreče in ne videl hudo ranjenega delavca. V njegovem oddelku so se primerile le manjše nezgode, ki niso zahtevale človeških življenj, temveč samo kakšno okončino ponesrečenih sodrugov. Drugam pa ni smel, strogi predpisi in odkazano delo ga je ves teden vezalo na določen prostor. Bil je številka poleg drugih številk.

Ob snežni cesti je bil pa človek. Zato si je hotel ogledati mrtvega človeka, a ne raztrgane, zavržene, nerabne številke. S čudno tesnobo je šel h hišici. Kakor bi se bal spačenega obličja, negibne groze, ki ga je imela vsak trenutek pozdraviti iz navadne krste. Ko je prestopil prag in se znašel v malem zavetju, sam ni vedel, zakaj ga je prevzemala tesnoba. Bil je razočaran, njegovo pričakovanje pa ubito. Na zasilnem odru ni bilo nikake spačenosti, nobene groze. Navadna zabita rakev je skrivala v sebi tisto, kar je bilo nekoč življenje.

Maks je pokropil krsto brez križanja, se malo marno razgledal po prostoru in užival otetje pred vetrom. Potem je spet čakal in dočakal dekleta, ki se v bolnici ni predolgo zamudilo. Maksa je

zeblo, zato ga je vsaka sekunda dražila, Milica je pa morala na marsikaj odgovoriti, za kar ni našla pravih odgovorov.

Maks je pa ni izpraševal kakor Pero. Njemu se je morala iznova smežati, iznova ji je razlagal malenkostne prijetnosti in tako krajšal nerodno pot. Le v posebnih minutah ga ni poslušala. V raztresenosti se ji je korak zaustavljal. Pa jo je Maks vedno pripravil do hitrejše hoje. Od bolnice sta se že zelo oddalila. Vnovič sta stala pred lepaki, vnovič so ju vabili, vnovič so kričali in mešali misli mlade dvojice.

Maks se je sklonil prav do Miličinega obraza.

— Milica, pojdeva drevi na ples?

Milica ga je samo pogledala. V očeh ji je odsevala želja po razvedrilu, a tudi plahost je bila v njih. Maksov pogled je pa razodeval ogenj nezgote mladosti in zmagoval. Ona je povsila trepalnice in se oprijela spremljevalca z rahlo bojaznijo.

— Za nocoj še ne vem.

— Le odloči se. Nekaj razvedrila mora biti. Jutri pojdeva tako spet v tovarno. Nič ne oklevaj in nikogar se ne boj!

Vnovič jo je prebadal z očmi. Milica ni vzdržala strastnega ognja. V sneg je zagazila in mu šele na cesti mirno dejala:

— Po večerji ti povem.

Oba so obletavale snežinke. Tudi drugi, ki so bili tačas na cesti, so postajali beli.

(Konec prihodnjic.)

Ita Rina zopet pri filmu

Preteklo leto so vrteli na Durmitorju film „Fantom Durmitorja“, pri katerem sodelujeta naša rojaka Ita Rina in Hinko Nučič.

Kult fizične lepote v renesančni dobi

Preporod, ki je nastal v zapadni Evropi v literaturi, umetnosti in v znanosti po propasti Carigrada in po prihodu mnogih učenih Grkov, je imel za posledico, da so se jele vse panoge človeške delavnosti naslanjati na antično dobo. Velika odkritja in izumi so napravili silen preokret v proizvodstvu s tem, da so ga izpremenili v denarnega, s čimer so se ustvarili za življenje ekonomski pogoji, podobni pogojem iz antične dobe. Epoha renesanse, bujna in ustvarjajoča, je že samo v tem podobna periodi največjega ustvarjanja in razmaha pri starih Grkih. Ni zatorej čuda, da so imeli družba in posamezniki v dobi renesanse skoraj iste nazore o življenju in svetu, kakršne so imeli stari Grki.

Stari Grki so ustvarili s svojim visoko razvitim estetskim čutom umetniška dela trajne lepote, po katerih presojamo njih ideal lepote. Harmonično zgrajeno človeško telo jim je bilo vzor lepote. Nago telo ne izziva zgražanja ali pohujšanja, ampak občudovanje, če ustreza estetskemu idealu. Renesnančna doba ima isti ideal.

Kakor etični, tako tudi estetski ideali niso določeni za vse čase, ampak se ravna v pravcu splošnih življenjskih in svetovnih nazorov tiste epohe — v pravcu osnovne tendence veka. Dasi estetski ideali niso odvisni samo od te osnovne tendence, ampak se upoštevajo tu tudi drugi elementi, podnebje, stalež in drugo, je vendar mogoče določiti nekakšno osnovno idejo, ki se očituje v vseh, na videz različnih pojmovanjih in ki je vsem skupna. Za dobo, ki o njej govorimo, obstoji ideal dovršene lepote v izrazitosti vseh tistih fizioloških oblik, ki ločijo moža od žene, in nasprotno, v kategoričnem odstranjevanju ženskosti iz oblik moža, a moškosti iz oblik žene. Kratkotrajno — dovršena oblika obstoji v izražanju polnega značaja moža in žene. Dovršeno nasprotje torej v srednjem veku.

Ti nazori se izražajo v umetnosti in zasebnem življenju. Naštejmo nekaj primerov, da osvetlimo te nazore.

Lepo telo ni nekaj po sebi pregrešnega, kar bi bilo treba skrivati pred pogledi sveta, ampak je nekaj, kar je treba pokazati, da ga ves svet občuduje.

Najbolj je bila cenjena ženska lepota. Najljubše sredstvo za očitovanje te lepote je bila umetnost. Demonstrativnost se je kazala tu v tem, da se je umetniku naročila slika žene ali ljubice popolnoma gola ali pa v posebno pretencioznem dekolteju.

Znamenite slike te vrste so: »Venera del Tribuna« od Tiziana, ki kaže vojvodinjo Urbansko, potem dve

sliki istega mojstra, ki kažeta Karla II. ob postelji njegove popolnoma gole ljubice. Nič manj znani nista sliki, ki kažeta Diano Poitiers, metreso Henrika II., in Gabrielo d'Este, metreso Henrika IV., obe brez oblačila. Tako je tudi Rafael naslikal Fornarino, Tizian — svojo hčer Livijo, a Rubens je ustvaril svojo himno na čast Mariji Medici, s katero je izpolnil eno celo dvorano Louvrea. Omenimo naj še goli kip — portret, ki ga je lepa papeževa sestra Julija Pharnese naročila za svojo grobnico v cerkvi sv. Petra v Rimu. Posebno pozornost vzbujajo bujne prsi. To poudarjanje prsi je čisto v skladu z idealom lepote tiste dobe. Ni mogoče naštetih vseh portretov, ustvarjenih samo zaradi tega motiva. Najrafiniranejši način poudarjanja prsi kažejo modeli Madone. Za primer navajamo portret Agnese Sarellove, metrese Karla VII., kot Madone, umotvor Jaquesa Fouquéja.

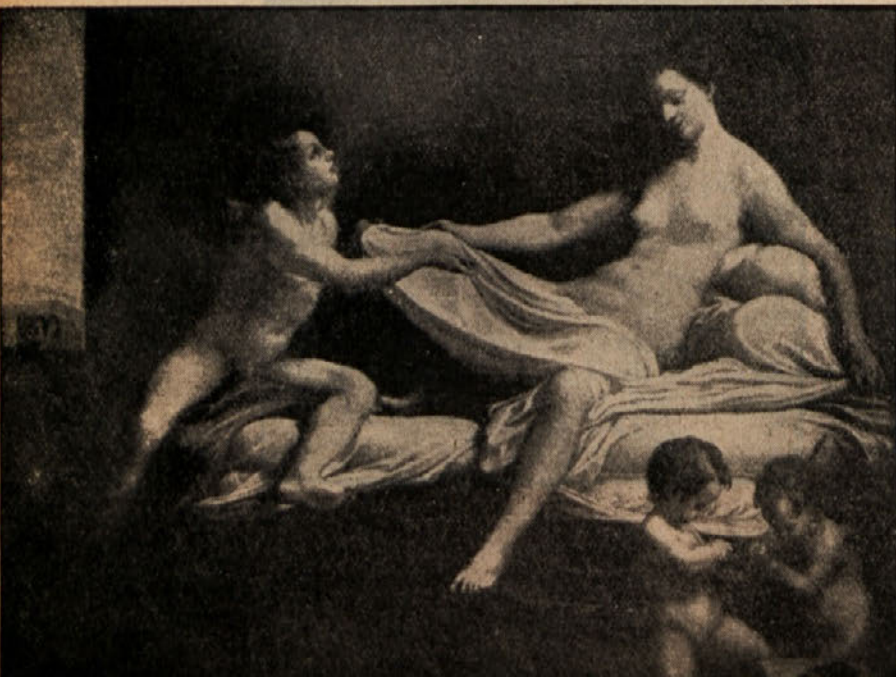

Franciabigio: V kopeli (galerija v Draždanah) po fotografiji Brockmanna v Monakovem.

Lepo telo pa ni bilo predmet samo umetnosti, ki je oblike idealizirala, pa se ji zato ni poklanjalo dovolj zaupanja, ampak so šli celo dalje. Hoteli so svet prepričati o resnični lepoti, ki naj bi se dala otipati vsaj z očmi. To so dosegli na različne načine. Kronisti so zapisali več takšnih prizorov: mož pripelje v spalno sobo svoje žene ali ljubice prijatelje, in medtem ko ona spi ali se pa samo dela, da spi, potegne z nje odejo (tisti čas je bila navada, da so spali goli brez rjuh). Na ta način jim je dal priliko, da so uživali v lepoti njenih oblik.

Lepota telesa se je kazala javno zlasti tedaj, kadar je prišel v mesto imenitnejši gost. Slovesni prihod Ljudevita XI. v Pariz leta 1461. popisuje kronist takole: »Ob vodometu di Panso je stala skupina lepih moških in se borila med seboj. Poleg njih so tri popolnoma nage deklice predstavljale sirene. Imele so tako dovršene oblike, da se jih oko ni moglo nagledati. One so pred kraljem deklamirale stihe, zložene njemu na čast.« Ko je mesto Lille sprejemalo Karla Drznega Burgundskega, so tri gole lepotice predstavljale pred njim Parisovo sodišče, in kakor pravi kronist, »nič izmed vseh prireditev ni narodu tako ugajalo in ga tako zanimalo kakor ta predstava.« Znani slikar Dürer poroča v pismu na prijatelja, kako so sprejeli leta 1520.

Giorgino: Daneo (galerija v Rimu) po fotografiji E. Broggija v Florenci.

v Antwerpnu Karla V., in popisuje podoben prizor, on sam pa da je s posebnim zanimanjem ogledoval razstavljenе lepoticе.

Težko si je misliti veličastnejši kult fizične lepote kakor so bili ti prizori. Po navadi so bile za to vlogo izbrane najlepše kurtizane mesta, ali Ploss piše v svojem delu «O ženi», da so to navado izkoriščale tudi «hčere znamenitih patricijev, ki so si štele v redko čast, da gredo na čelu imperatorskega sprevoda», ker so s tem dobile javno priznanje o popolnosti oblik svojega telesa. Sicer pa, najsi so bile to že katerekoli — dame ali prostitutke — eno je res: družba v dobi renesanse

si je osvojila antične oblike mišljenja in s tem tudi antična naziranja o svetu in življenju v najširšem pomenu te besede. Pod vplivom srednjeveškega krščanstva dolgo časa zatirani čuti so se razlili kakor narasla reka. Ljudje so nepristransko gledali golo telo in so prišli v tem pogledu do poslednjih najsmelejših sklepov.

Ne maramo naštevati literarnih proizvodov, ki pričajo o kultu telesne lepote in o tipu lepote, prezreti pa ne moremo tako imenovanega «Kodeksa ženske lepote». Kodeks lepote, ki ga je sestavila renesansa za vsak del telesne lepote, je dokumentiran dokaz tistega kulta, s katerim so obdali telo. Zanimivo je, da «mora žena, ki hoče veljati za lepoticо in biti sim-

Giorgino: Venus (draždanska galerija) po fotografiji F. Hansstangna iz Monakovega.

Diana, boginja lova (original v draždanski galeriji, reprodukcija po fotografiji F. in O. Brockmanna nasl. v Draždanah).

patična», po naziranju nekaterih imeti 36, a po naziranju drugih samo 27 svojstev. Ta svojstva se tičejo razmerja telesa itd. Neka precej razširjena svatovska pesem našteva «35 lastnosti lepe deklice». Tri morajo biti bele, tri črne, tri rdeče, tri dolge, tri kratke, tri debele, tri velike, tri majhne, tri ozke, sploh pa mora biti ženska visoke rasti in polna, mora imeti glavo kakor Pražanke, noge kakor ženske ob Renu, prsi kakor Dunajčanke, trebuh kakor Francozinje, pleča kakor Brabantke, roke kakor ženske iz Kolina.

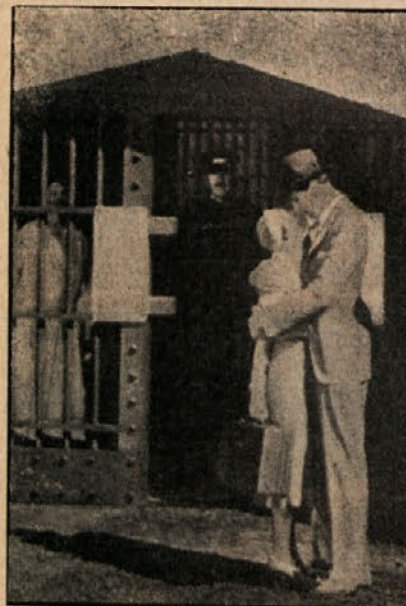
P. Becchio: Venus (galerija v Draždanah) po fotografiji F. in O. Brockmanna nasl. v Draždanah.

Vsakdanje življenje in običaji družbe tiste dobe pričajo, kako daleč je prodrli kult telesa v naziranje in navade. Vsa družina — oče, mati, otroci in celo služinčad spe v skupni sobi. To ni bilo v navadi samo pri vaškem in malomestnem prebivalstvu, tudi visoka buržuazija in aristokracija je delala tako. Tam so se vsi slačili, ne da bi se kolikaj zgledovali drug nad drugim. Niti gost ni dobil posebne sobe. Žena se je slačila čisto nemoteno napričo gosta, ki ga je videla prvič v življenju. Žene, deklice in moški so šli, ko je zazvonil zvonec iz mestnega kopališča, popolnoma goli ali pa pokriti kvečjemu s tenčicami, ki so zakrivali komaj najpotrebnejše, preko ulice v kopališče. Tudi družina se je kopala skupaj, ne da bi se sramovali drug pred drugim. Vse to priča ne toliko o preprostosti običajev tiste dobe, kolikor o demonstrativnem poudarjanju nagote, ki so jo hoteli tudi pokazati.

Fizične lepote v dobi renesanse niso smatrali za skrivnost, ki naj bi cvetela v tišini sobe, ampak za nekaj, kar naj bi sijalo v slavnostnih dvoranih, na ulicah, na sejnih, kjer je ves narod opazovalec in sodnik. Ona je bila nekaj takšnega, s čimer so večkrat hoteli vzbujati zavist.

Gangster Crawley.

Jack Diamond se pozdravlja s svojo zaročenko v zaporu.

Znameniti gangster Al Capone.

Ameriški gangsterji

Gangster! To besedo izgovarja zdaj ves svet z nekakšnim strahom in, menda v stilu mode, z nekakšnim občudovanjem. Res je, da se civilizirana Evropa ne more pohvaliti s takšno pridobitvijo, toda zato z očitno radostjo spremlja podvige ameriških gangsterjev.

Kdo so pa prav ti gangsterji? Za tiste, ki čitajo novine, je dovolj, da omenimo imena Al Caponea, Jacka Diamonda, Tonyja Torryja, Didsona Deasterja, Monchona, Anachina, Crawleya in njegove prijateljice Helene Walesove, pa lahko takoj razumejo resno nevarnost, ki so vanjo oni spravljali ameriške meščane. A to še niso vsi! Kakor listja in trave jih je. To je močna organizacija v Ameriki, ponekod močnejša od same policije. Gangsterji so sodobni fantomi ameriške družbe, nov poklic velikega števila meščanov, ki so se izneverili javnemu redu.

Do nedavno so mislili, da je Chicago zatočišče vseh banditov oziroma da je to mesto, kjer gospodarijo gangsterji. To je deloma res, toda banditi so po vsej Ameriki, po vseh večjih ameriških mestih. In skoraj neverjetno je, kako so ti ljudje organizirani. Njih administrativnoporočevalski aparat prekaša skoraj dovršenost organizacije Scotlanda Yarda v New Yorku. Seveda, takšna banditska organizacija je mogoča samo v Ameriki oziroma v ameriških mestih, kjer so v trezorih spravljene milijarde in milijarde dolarjev. Gangsterji niso proizvod lakote in siromaštva, ampak nasprotno, bajnega bogastva. Res je: prvi korak gangsterja se lahko smatra za abnormalno gesto gladnega človeka, potem pa pride to v navado ali v rokodelstvo, kateremu se on izroči z veliko vdanostjo in ljubeznijo.

Okolnosti, v katerih žive gangsterji, in neprestano skrivanje pred policijo, je prisililo te tipe, da izpopolnijo svoje razbojniške pomočke. Tako opravljajo oni svoj posel s pomočjo posebnih električnih priprav, imajo svoje oklopne avtomobile, zrakoplove in brodeve, najrazličnejše pomočke za maskiranje in vse polno vlomilskih in tihotapskih priprav. Ali vzporedno s temi njihovimi tehničnimi pomočki je izpopolnila tudi ameriška policija do neverjetne popolnosti svoj aparat. Zato se ujamejo ti tički vzlic svoji imenitni organizaciji pogostem v policijsko past. Drug za drugim, seveda ko so napravili že celo vrsto zločinov, izginjajo z gangstrske pozornice. Tako je izginil Diamond, Al Capone in še več drugih takšnih tičev. Toda na njih stopnjo prihajajo novi, njih bivši pomagači.

Zanimivo je, da so ti ljudje veliki kavalirji proti ženskam. Gangster Crawley je naravnost oboževal Heleno Walesovo in ji omogočil, da je živela

kakor princesa. Zato je ona njemu pomagala pri poslu, tako da je tudi sama postala sčasoma nevarna gangsterka. Ko je bil Crawley v boju s stražniki ranjen, se je ona prikazala kakor fantom na licu mesta in ga skrivoma odnesla v bolnico, kjer so ga pozneje vendarle prijeli. Tudi Diamond je bil velik prijatelj žensk. Vzdrževal je več prijateljic, med katerimi je najbolj cenil Emo, ki ga je nazadnje stala glavo. Tudi drugi gangsterji so se izkazali za neverjetne sentimentalce proti ženskam, ki so hitro postale njih pomočnice, a hkrati tudi izdajalke. One jih sicer niso izdajale naravnost policiji, ampak njih tekmece, drugim gangsterjem, ki so si jih znali osvojiti.

Nekateri sodobni psihologi pravijo, ko pišejo o chikaških gangsterjih, da si ameriška policija veliko upa, ker tretira te ljudi kot navadne zločince in zlikovce. To svoje naziranje utemeljujejo oni s pokvarjenostjo chikaške družbe in pravijo, da je brezobzirnost nebotičnikov, ki s svojim kapitalom parajo višave in padajo s svojo težo na prazne želodce malih meščanov, ustvarila tipe, katerih socialna revolta se je (zaradi nezdrave osnove) prevrgla v geste banditizma. Zaradi tega da bi bilo logičneje, ko bi jih ne preganjali kot kriminalne prestopnike, ampak pozvali, da javno pokažejo svoje nezadovoljstvo in svobodno povedo svoje zahteve glede meščanskega in socialnega ustroja... Ali takšna dogmatska podmena o ameriških gangsterjih je preveč liberalna in popolnoma neumestna. Dasi so Al Capone, Diamond in drugi izjavili, da so izvrševali svoje zločine z dobrim namenom oziroma zato, da bi vzeli denar tistim, ki ga imajo preveč, in ga dali siromakom, vendar se je ugotovilo, da so bila to samo naivna opravičila čisto egoističnih, zločinskih pobud. Znano je, da je vzdrževal n. pr. gangster Torry prijateljico, kateri je dajal, da je mogla živeti v razkošni vili v New Jerseyju, več ko po deset tisoč dolarjev na mesec. Ve se tudi, da je kupil Diamond svoji ljubici Emi luksuzen avtomobil in hišo, kjer ga je morala ona po dvakrat na teden po kraljevsko pogostiti. Tudi o Al Caponeu pripovedujejo neverjetne reči — on je potrošil po sto tisoč dolarjev na mesec za svoje razvedrilo. Prav tako tudi drugi banditi. Vsi žive gosposko, objestno in potratno. To je tudi razumljivo: oni si ne služijo denarja z vsakdanjim delom, oni ga samo drugim jemljejo. Za to pa je treba silo veliko drznosti in priprav, toda to še ni opravičilo, da bi se morali ukradeni denarji lahkomišno zapravljati. Ampak seveda, ali bi potem gangsterji bili gangsterji, ko bi kradli denar in ga hranili v blagajnah tako, kakor delajo tisti, katerim ga jemljejo?

—r—

Helena Walesova, Crawleyeva zaročenka.

Frida, Torryjeva prijateljica v zanki detektiva.

Diamonda vodijo v zapor.

Tony Torry maski fantoma.

l l u z i j a i n r e s n i č n o s t

Poznavalec ameriškega Zapada ve, da ni več pravih Indijancev. Poslednji Indijanci prave rdeče rase počivajo že več let pod zemljo. To ni posebno hudo, ker moramo tudi mi vsi umreti, pa zakaj bi potem usoda delala izjemo z rdečkožci? Ali na žalost so odnesli ti rdeči ljudje starega kova s seboj v grob tudi vso romantiko. Niti prizadevanje ameriških turistovskih birojev, ki, kakor vemo, vse zmorejo, ne morejo vnovič prebuditi zamrlih čarov in lepote te rase.

Pri nas še živi spomin na Indijance, ki smo jih poznali iz starih romanov in pripovedk. Mi si jih še vedno zamišljamo tako divje, v tistih eksotičnih oblačilih in perjanih, še vedno jih vidimo, kako živijo v tistih primitivnih kolibah in kako dirjajo na svojih neverjetno hitrih konjih. Od starih Indijancev pa so ostale komaj blede sence. Civilizacija jih je predelala v moderne ljudi.

Dandanes na žalost ni več nikogar izmed tistih, ki jih je znameniti Karol May ovekovečil v svojih romanih. Na rdečo raso je smrtno vplivala ameriška civilizacija, ki prizanaša samo svojim somišljenikom, tiste pa,

ki ne živijo, kakor ona hoče, brezsrčno uničuje in preganja. Beli tirani ali »beli gosti« so tako dolgo odvrčali »rdeče domačine« od vere in običajev, dokler niso ti popolnoma izgubili lastninske pravice in samostojnosti.

Ali od tistega dne so začeli rdečkožci spoznavati vrednost dolarja.

Rdeči sportnik. Indijanski tekač Humfrej, ki si je pridobil več rekordov v teku.

Duh časa odvaja polagoma te ljudi od njih rodne grude. Drug za drugim odhajajo v velika mesta, a nekateri celo preko oceana v druge dežele. Za belo pleme so oni še vedno redkost in zanimivost, zato uživajo simpatije in se hitro vživijo med belokožci. Po evropskih univerzah je dosti mladih Indijancev in Indijank, ki se bodo kmalu povzpeli do visokih služb v Ameriki, toda večji del Indijancev dobi službo v privatnih podjetjih in trgovinah. Zanimivo je, da tega naroda, kakor je ponosen na svojo preteklost, ni sram delati.

Nekdanji hrabri borci so dandanes dobri restavratordi, bogati posestniki, vodniki tujcev, agenti, trgovci z originalnimi indijanskimi predmeti itd.

Lansko leto je obiskal prvič (izza Kolumba, prosim) rdečkožec Marijine Lazne. To je neki trgovec z oljem iz Brazilije, ki je prišel, da se iznebi velikanske zaloge maščobe, pred nekaj desetletji pa sploh ni bilo nobenega debelega Indijanca. Tako širi civilizacija sence svoje blagovnosti celo v potrpežljiva in mirna srca rdečih ljudi.

Nam ne preostaja zdaj nič drugega, kakor tudi samim Indijancem ne, da se spominjamo njih burne preteklosti in viteštva s pomočjo filmov, ki so izdelani po klasičnih povestih Karla Maya. In ko se mi tako navdušujemo nad nemirnim življenjem naroda, ki izginja, se njegovi zaostali potomci z veliko voljo trudijo, da gredo vzporedno s civiliziranimi belokožci.

Takole si mi zamišljamo življenje Indijancev.

V resnici žive dandanes Indijanci takole.

IZ TEHNIČNEGA SVETA

Sedanja stoletja niso zaman proglasili za stoletja tehnike. Brez števila izumov, ki so hitro postali last in neogibna potrebščina vsega človeštva, je najzgovornejši dokaz, da je ta trditev resnična. Primerjajmo samo zadnja desetletja preteklega stoletja z dandanašnjimi časi! Komu se je takrat sanjalo, da se bo elektrotehnika tako razvila in razmahnila? Kdo si je mislil, da bomo danes poslušali koncerte z drugega konca sveta, da bodo električni valovi brez žic vezali vso zemeljsko oblo?

Kako je napredovala gradbena tehnika! Kdo je takrat mislil na nebotičnike, ki dandanes trdno stoje na trdnih temeljih? Kaj bi rekli tisti, ki so tako navdušeno pisali o panamskem prekopu, ko bi videli, da so šle danes vesti o dosti večjem prekopu v severni Rusiji skoraj neopazno mimo nas?

In avtomobilizem, letalstvo! Kdo je sanjal o poletih čez ocean, o bajnih hitrostih, ki jih dosegajo danes motorna vozila?

In še dosti drugega. Vsak dan slišimo o novih presenečenjih, o novih izumih, ki izpreminjajo svet. Pravijo, da bomo lahko v kratkem vsi gledali v daljave, da bomo razbijali atome, letali po stratosferi...

Vsak dan novi izumi! Važni in manj važni! Vsaj na videz manj važni, saj se navadno iz njih razvijejo najvažnejši.

V dandanašnjih časih, ko vzame človeku že poklic toliko časa, da ne more zasledovati svetovnega razvoja po vseh listih, ni čudno, da izgubimo pregled nad novim ustvarjanjem. Zato smo ustanovili novo rubriko. O vsem, kar bodo na svetu odkrili ali izpopolnili, bomo pisali v poljudni obliki, da nas bodo razumeli tudi tisti naši čitatelji, ki niso hodili po visokih šolah.

Radij v Kanadi.

Doslej so pridobivali skoraj ves radij v Belgijskem Kongu. Družba, ki je bila lastnica tamkajšnjih rudnikov, je lahko po svoji volji določala ceno tej dragoceni prvine. Malo pred vojno je stal gram radija še 1 milijon 200.000 dolarjev, po vojni je padel na 110.000 dolarjev, zdaj stane še 55.000 dolarjev, kar je še vedno

ogromna cena, ki jo opravičuje težavno pridobivanje, saj je treba za 1 gram radija predelati 40 ton rudnine. Draži pa ga še to, da dosedanja produkcija ne more pokrivati potrebe.

Radija je zdaj na svetu komaj 550 gramov. Razdeljen je po vseh državah. Največ ga imajo v Ameriki. Tri četrtine so ga dobili v Belgijskem Kongu.

Lani so odkrili v Kanadi velika ležišča rudnine, ki je štirikrat bogatejša radija kakor rudnina iz Konga. Zato lahko pričakujemo, da bodo cene radiju v kratkem občutno padle.

Zakaj je vodni pritisk pokvaril Beebovo kroglo za potapljanje.

Znani ameriški prirodoslovec dr. William Beebe, ki se je večkrat spustil s svojo potapljaško kroglo v globino 100 metrov in še več, da bi fotografiral in risal živali v velikih globočinah, namerava napraviti nov aparat in priti z njim 2000 metrov globoko. Pred kratkim je spustil prazno kroglo v globino 1000 metrov. Priprava, ki ima 65.000 cm² površine, je morala prenesti v globini 1000 metrov pritisk 6.500.000 kilogramov. Ker opazovalnih oken ni mogel dovolj neprodušno zapreti, je vdrla voda v notranjost krogle.

Beebe sam je nekoč rekel, da bi postal človek brezoblična masa staničja, če bi prišel le za drobec sekunde pod tak pritisk. Ribam in drugim prebivalcem morskih globin pritisk ne škoduje, ker ima isti pritisk tudi voda v njih staničju. Zato pa kar razpadejo in se razpočijo, če jih prehitro potegnemo z mrežo iz globine na morsko površino, ker jih njih lastni notranji pritisk raznese.

Beebe je tudi to pot delal poizkuse po svoji stari preizkušeni metodi, ki jo je uporabil leta 1930. Takrat se je potopil 400 metrov globoko in diktiral svoje vtiske tajnici na ladji, ki je kroglo nadzirala.

Pred kratkim je spustil najprej prazno kroglo 600 metrov globoko in ugotovil, da je prišlo vanjo le liter vode. Krogla, ki jo je imenoval «Bathysphaere», ima tri okna iz litega kremenjaka. Široka so 20 centimetrov in 8 centimetrov debela.

Leta 1930. je napravil Beebe samo dve okni, eno za žaromete, drugo za opazovanje. Zdaj bo moral poiskati novo snov za neprodušno zapiranje oken.

Plima in oseka kot pogonsko sredstvo.

Pred kratkim se je razšla družba «Morska sila», ki je hotela na francoski obali v Bretagni uporabiti morje za pogonsko sredstvo. Velike elektrarne in francoska vlada so že obljubili podpore za potrebne zgradbe, toda parlament je določeno podporo odklonil.

Hoteli so namreč preizkusiti že znano metodo v izrabljanju plime in oseke. Zgraditi so mislili velika korita, kjer bi se ob plimi voda dvignila in jih napolnila. Ob oseki bi voda spet odtekla v morje in pri tem gnala turbine. Preračunili so, da pri tem lahko izrabijo pol višinske razlike med plimo in oseko. Ker je ob bretagnski obali razlika 15 metrov in celo več, so ti načrti dosti obetali.

Na drugih obalah po svetu razlika med plimo in oseko ni tako velika, da bi se izplačalo vlagati denar v podobna podjetja. V sedanjih razmerah najbrže tudi nobena država ne bo imela toliko denarja odveč, da bi mogla dati družbam, ki bi se lotile takih podjetij, primerne podpore, saj bi bile potrebne povsod ogromne investicije. Zato bomo morali še dolgo čakati, preden se načrt izrabljanja plime in oseke uresniči. Ker se bo zgodilo isto tudi s Honnefovimi višinskimi stolpi, s katerimi so mislil pridobivati energijo iz zračnih

tokov v velikih višinah, se bomo morali zazdaj še zadovoljiti s preizkušnimi pogonskimi sredstvi: vodo, premogom in produkti nafte.

Ultravioleto osvetljevanje.

Ultravioleto svetlobe sicer ne vidimo, pač pa nam ona osvetli telesa, ki fluorescirajo. Nevidni kratki žarki se namreč od njih odbijajo in izpreminjajo v daljše žarke, ki so vidni. Te žarke so zdaj uporabljali v bankah, da so ugotavljali pristnost čekov in denarja, ker so z njimi lahko hitro odkrili vse sledove ponarejanja: radiranje, naknadno pisanje, popravljanje in drugo.

Zdaj se jih bodo posluževali tudi v nočnem letalstvu. Vsak avtomobilist ve, kako moti vsaka luč blizu krmila, čeprav je morda zastrta. Še bolj čuti te motnje pilot. Da bi jih odstranili, so zdaj pobarvali kazala in kazalce vseh merilnih aparatov z barvami, ki se v ultravioleto svetlobi dobro vidijo, ne da bi slepile. Luči zakrivajo posebne zaslonke, ki prepuščajo samo ultravioleto žarke. Zato jih pilot ne vidi, pač pa vidi razločno vsa kazala. Pilot torej lahko brez težave opazuje svojo okolico in išče pod sabo kašipote. S tem je postalo letenje ponoči dosti varneje kakor doslej.

Gledališki pregled

OPERA

Manon. Massenetova, po svoji melodioznosti priljubljena in po vsem svetu popularna opera Manon je prišla na naš oder v popolnoma novi opremi. Ciril Debevec jo je skrbno izrežiral, Niko Štritof pa je partituro izčrpal v vsakem pogledu: kar se tiče solistov, zbora in orkestra, tempov, dinamike in instrumentacije. Naslovno vlogo je podala kar najidealnejše Zlata Gjunjenac-Gavellova. Neprekosljiva v igri, rafinirano mojstrska v petju in visoko inteligentna v samem pojmovanju vloge je njena Manon. Temu tudi pripisujem dejstvo, da je Manon po izredno živahni premieri dosegla že lepo število še bolj živahnih in skoraj vedno razprodanih repriz. Des Grieux (sina) je pel Gostič prav solidno in dobro, tudi v igri napreduje od vloge do vloge. Njegovi dueti z Manon so bili imenitni. Očeta Des Grieuxa je podal Betetto dovršeno, škoda, da njegova vloga ni obsežnejša. Pri nekaterih reprizah ga je zamenjaval M. Rus, ki si s hvalevredno marljivostjo in inteligenco bogati svoj repertoar. Janka vidimo skoraj vsako predstavo na odru. In povsod je na mestu. Tudi v vlogi Lescauta je ustrezal pevsko in igralsko popolnoma. Skoraj bi kazalo, da bi ga malo razbremenili, saj nastopa v operah v velikih in manjših vlogah, poleg tega pa še v operetah. Zelo malo pa slišimo Primožiča, ki je ravno letos zelo dobro

pri glasu in bi ga radi večkrat čuli. Ne vidim v tem ekonomije, ki bi nam bila prav v časih finančne, gledališke, duhovne, časovne in vseh vrst krize nujno potrebna. Prav tako je prezaposlen Gostič, ko pa imamo še dva tenorja — Banovca in Marčeca. Morda bi se kateri teh dveh začasno pritegnil k sodelovanju v opereti, ker se mi zdi Gostiča škoda, da je hoče-nočeš pod pritiskom gospodarskih razmer postal operetni junak, čeprav se pri njem ni bati, da bi se v opereti razvil v «salonskega leva». I. Rus in Magolič sta se iz zbora razvila v prijetna solista, ki zlasti v igri zadovoljujeta. Uporabna sta skoraj za vse, tudi za večje vloge.

Adel in Mara. Josip Hatze je napisal ljudsko opero «Adel in Mara», ki je imela pri premieri skoraj operetni uspeh, pa se je njena vnana efektivnost že pri prvi reprizi obrabila. Z ozirom na blagajno je to škoda, z ozirom na fakične kvalitete dela, ki ne kaže nič samoniklega, pa je to čisto naravno. Instrumentalno je stvar narejena dokaj spretno po preizkušenih metodah, melodika se naslanja deloma na dalmatinski folklor, deloma na opuse Hatzejevega učitelja Mascagnija, harmonično se giblje glasba precej v smeri Wagner-Puccini. Ravnatelj Polič je iz partiture izvlekel vse, kar se je dalo, prav tako režiser Delak iz libreta, ki v splošnem tudi ne nudi kaj posebnega. V naslovnih vlogah sta se odlikovala Gostič in Gjunjenac-Gavellova. Tukaj bi zastavil zopet principialno vprašanje: kaj imamo od te uprizoritve? Da se pravilno razumemo: sem načelni nasprotnik separatizma, v prvi vrsti človek, potem Arijec itd., šele navsezadnje ljubljanski (ali če hočete veržejski) purgar. Ampak ker smo že na tem svetu nacionalno, politično, umetniško itd. opredeljeni, mora biti človek nekoliko lokalnega patriota, ker s tem le koristi svoji bližnji okolici. Mislim na kompenzacije in rekompencacije pri placiranju umetnin. V Ljubljani smo imeli čast slišati dela Širole, Dobroniča, Zajca, Baranovića, Šafranek-Kavića (2 opusa), Hatzeja (2 opusa), Konjovića i. dr. Konjovićeve «Koštana» je bil res umetniški dogodek prve vrste in smo upravi hvaležni zanj. Še letos nam obetajo Gotovčev «Morano» in Baranovićevo opero «Strizeno-košeno». Torej vse v redu! Kaj pa Zagreb? Tam so menda mnenja, da je slovenska operna tvorba

vsa za nič! Jaz sem mnenja, da bi se jim za to mnenje moralo dati kot rekompensacijo adekvatno mnenje o njihovi glasbi. Baranović kot direktor zagrebške opere naj bi o tem malo premišljeval, če se mu zdi vredno. Danes je že jasno, da je pravilno ime za pretiranega idealista: bedak. In tako mislim, da nas je v Ljubljani precej takih, ki zastavljamo svoje enèrgije v propagandno delo na korist onim, ki nas enostavno ignorirajo. Mislim, da je dvanaajsta ura za revizijo naših umetniških odnosov, prav specialno z Zagrebom, ki nam je po geografski legi najbližji. Ali — ali? Če oni ne marajo odnehati s svojo ozkogrudnostjo, smo prisiljeni odnehati mi s širokogrudnostjo. Pri vsem pesimizmu upam, da bodo padle moje besede na rodovitna tla onkraj, ne tokraj Sotle. To se mi je zdelo potrebno napisati zaradi tega, ker si v zadnjih dveh letih pridobiva naša glasba izven Jugoslavije vedno trdnjših tal. In drugič: kriza slovanske operne produkcije še davno ni taká, da bi prav mi morali importirati robo povprečnih in podpovprečnih kvalitet od tam, kamor nam je eksport zavoljo našega prevelikega kavalirstva onemogočen.

Vera Misita, članica in subreta graške opere, je gostovala v Kálmanovi «Viktoriji» in dosegla zelo lep uspeh, zlasti lirično-sentimentalna mesta je podala prepričevalno. Ne tako «s papriko zabeljenih» temperamentnih šlagerjev.

Pri belem konjičku. Benatzki je sestavil iz vseh mogočih partitur dovolj nezanimivo glasbo k izbornemu libretu revije «Pri belem konjičku». Vsa zadeva je preračunana na smeh in zabavo in se res imenitno gleda in posluša, posluša zlasti proza. Dovtipi so posrečeni, situacijska komika na mestih naravnost preserna, za «jodlersko» orientirana ušesa so pa menda šlagerji in sentimentalni del robe tudi košček doživetja ali pa celo razodetja. Poslednjega iz stare zaveze, celo iz predpotopne dobe. Zelo mnogo opravlja ima balet — gerli — ki jih je Golovin res prvovrstno pripravil. Planinskemu delu občinstva je zlasti ugajala slika z govedi, medtem ko je pripadnikom «Veselega vinograda» svinjina še vedno ljubša od govedine. Pokojnih c. kr. avstrijskih maršev je v opereti dovolj; skoraj bi rekel, da je čudež, da iznajdljivi Benatzky (pravijo mu tudi Benutzky) ni postiral še na kakem primerem mestu c. kr. cesarske pesmi, za katero bo vlekel odslej F. Kreisler (v opereti Sissy) namestu pokojnega Haydna vratolomne tantieme. Vsekakor je Benatzky dečko, ki ume privatno umsko svojino svojih kolegov-komponistov na licu mesta izpremeniti v gotovino (kolikor mu tantien ne ostajajo dolžni!). Kapelnik štritof je imel lahek popravek in je zopet sam prispeval nekaj k partituri. «Konjiček» je bil res dobro naštudiran in tudi imenitno režiran (Šest). Poličeva kot «birtinja» pri konjičku ima tukaj eno svojih najboljših vlog, Gostič se je igraje prelevil iz «plačilnega» v «Belega konjička», Španova je prinesla svojo vlogo zelo simpatično, Zupan je ves čas dominiral v neizčrpnem humorju, celo ekstemporiral — pa stvari v prid, Peček se mi zdi v maski nekoliko pretirano smešen (videl sem že «cublaženo» reprizo), v igri pa fleten, Smerkoljeva se je sijajno uvedla v govoreči in celo pevski vlogi, Magolič je popolnoma izčrpal svoje igralske zmožnosti in podal dostojnega advokata, Ramšakova, J. Rus i. dr. so docela ustrezali. Izraziti igralski talent kaže mlada punčka v vlogi «piccolo». Kot «prominentna oseba» je nastopil Betetto osebno in odlično zapel dva slovenska samospeva. Na Silvestrov večer je kreiral «prominentno osebo» Danilo, tudi osebno. V originalu je predpisana «prominentna oseba» sam Franc Jožef I., ki je pa bil za našo predstavo najbrž

osebno ali pa službeno zadržan. Beli konjiček obeta velikanski blagajniški uspeh, ki mu ga tudi jaz privoščim.

Slavko Osterc.

DRAMA.

Dne 13. novembra.

Srce igračk. Otroška igra v štirih dejanjih in s prologom. Spisal Pavel Golia. Režiser: prof. O. Šest.

«Zakaj pustošiti livade,
zakaj ubijati ljudi,
ko z bombami iz čokolade
zmaguješ lahko brez skrbi.»

(P. Golia, iz igre «Srce igračk».)

Pred Božičem je Pavel Golia, naš gledališki striček, razveselil našo deco z igro, ki iskreno razvedruje, je socialno sodobna in ki po svoji nevsiljivi etični platirazodeva plemenito stremenje, da se razgiblje v otroški duši čut resnice in zaiskri spoznanje o pravi vrednosti človeka. Svoje misli je položil avtor na usta lutk, v poetsko oživiljanje vseh navidez nemih stvari in bitij, v teatralni rekvizit za svoje ideje o družabni nadvladi, krivici in pravici ubogih. O željah miroljubnih. O važnem poslanstvu gledališča, ko postavi ravnatelja gledališča in režiserja Spiritusa za knezovega svetovalca in glasnika pravih ljudi. Golia v svojih igrah nikdar ne poučuje, a v smehu nakaže pot, on je vedno na strani svojih odkritih in nezleganih junakov, a nikdar ne žali niti zaslepljenih knezov niti brutalno-sebičnih lakajev. Iz ozadja pošilja pred blesteče oči malega gledalca svojo vojsko lutk, kositrnih vojakov, medvedov in zajčkov... Radodarno napase ušesa in skrbi za najbolj neobgljene z nedeljenim sočutjem in z njemu lastno dobrohotno prizanesljivostjo za človeške slabosti. Njegove lutke hočejo biti za vse in vsem.

«Me rade bi v uboge roke
prezrtih in preganjanih,
med revne, užaljene otroke.
Samé ne moremo do njih.»

In tako je posredoval Golia v «Srčku iz igračk», da so te lutke prišle na pravi naslov.

Vsebinsko je igra — kot je to pri Golii običajno — razdeljena v dva svetova: v svet bogatih hinavcev in nadutežev ter v svet revnih, a življenjsko resničnih zapostavljenecv.

Nad vsemi vlada knez, ki — išče resnice. Spoznati hoče svoje podložnike in preoblečen obišče bogato gospo Žaburo, a zatem revno mater s sinčkom Andrejčkom. Bogataši ga odženo, siromaki pogoste. Ravnatelj gledališča in njegov prvi igralec mu pomagata razkriti podkupljive in lene služabnike, brezsrčnega zdravnika in prav tako gospodo, ki se knezu in njegovi hčerki zahrbtno hlini. Končno poviša knez Andrejčka na prestol... Prava simbolizacija otroške ljudovlade po uvidnem vladarju, ki uvede kositrno armado v svojo državo in si pomaga z ljubeznivo veliko punčko Picipuci-pacico, da bi odprl vrata vseobče sreče na tej bedni zemlji.

Režija je imela težavno stališče, prav tako sodelujoči. Vse je odvisno od brežhibnega in točnega delovanja tehničnega aparata in od iluzornosti simbolov. Režiser Šest je postavil živo sceno, skoro razkošno kostumerijo in — kar je glavno — dovolj življenja in gibanja, da so mogli lirsko-mehki prizorčki tvoriti za mlade oči verjetno celoto, saj je znano, da se mala publika ne dá nikdar varati. Godba bi seveda še bolj dvignila že itak izborno razpoloženje. Knez (Cesar) je bil dobrohoten striček brez trudnega dostojanstva običajnih vladarjev. Domač. Zdi se, da je tak igri

primernejši in verjetnejši. Drobna, nežna je knežna Maja (Vida Juvanova), prebrisanó dobro igra ravnatelj gledališča (Lipah) in gibek režiser (Zeleznik). Andrejčka, delavskega otroka, je igral Gorčev Mitja kot naš dobri mladi znanec sigurno in lepo v skladu s preganjano mamico (Gabrijelčičeva). Za smeh sta skrbela lakaja Hugo in Bruno (Sancin in Plut) z nedeljenim uspehom. Ostro je bil v maski in igri karakteriziran Skrbinškov zdravnik. Presenetljivo sigurnost in naravnost poze ter dosti ljubke naravne nadarjenosti je pokazala v svoji deklamaciji velike punčke (Meletova), kateri je gotovo žilica v krvici. Igralsko kočljiva izložba je našla dovolj mirne zastopnike. Če omenimo posebej gospo žaburo (P. Juvanovo) z razvajenima otrokoma Lojzkom in Tončkom (Slavčeva, Kukčeva) in ves srečni nastop Golievih miljenčkov iz mislečega in govorečega živalskega sveta, tedaj smo do dna spoznali «Srce igračk». In na tem dnu je obraz in podoba avtorjeva, ki se ji pravi Resnica in Ljubezen. In to reč naši mali, a tudi veliki naglo zaslutijo. In taka stvar ima vselej uspeh. Zlasti za ono publiko, kateri je najbolj namenjena: proletarski deci.

Dne 2. decembra.

«Carjevič Aleksej.» Tragedija v petih dejanjih (osmih slikah). Spisal O. S. Merežkovskij. Poslovenit V. Hetman. Režiser: Ciril Debevec.

Petrograd. Hiša carice Marfe Matjejevne. Okoli leta 1717. Čas Petra Velikega. Doba ruskega političnega podviga in evropske preorientacije, a tudi leta prve duhovne preobrazbe iz kaosa bojarske nadvlade in patriarhalne miselnosti. Stara Rusija je zatrepetala. Merežkovskij je položil to bojazen v usta pisarja Dokutina. «Antikrist ima priti... Otroci pripravljajo pot očetu svojemu. Vse urejajo po podobi Antikristovi... Je že pred vrati — skoro bo tu... Vse svoje navade in svoj jezik in obleko smo izpremenili, glave in brade si obrili, svoje osebe sramotno onečastili...» Gibalo novega časa, silen samodržec in orjaški reformator Peter Veliki stoji v ospredju vsega življenja, osovražen, a nezmagljiv, človek, ki je bil pol bog, pol zver, a vendar prosvetljeni Antikrist močne Rusije, močne na zemlji in morju.

In temu velikanu je usoda naklonila sina Alekseja, nesposobnega in neporabnega slabiča, ki med družbo izkoriščevalcev in spletkarjev veseljači z vlačugami pri pijači in bednih pustolovčinah. Konflikt med očetom in sinom je uporabil Merežkovskij za veliko tragedijo, v kateri pa je pomaknjen neborbeni Aleksej v netragično ozadje, a car Peter prikazan v svoji neizprosni usodni poti k cilju nove Rusije po volji njegovi.

Dokoder je Petrova tragika med očetom in samozvancem otipljiva, vpliva ta pri nas zelo močno uprizorjena drama — s silno učinkovitostjo, manj pa dojmijo Aleksejeve zasebne zgodbe z Jevfrosinjo, a tudi njegova teatralna nemoč v poslednjih dveh dejanjih (jetniška celica v Petropavlovski trdnjavi).

Nad vso tragedijo plava zagonetka ruske duše in ljudi. «Nezapopadljiva zemlja, nezapopadljiv narod», kar pravi Blumentrost, carjev osebni zdravnik, motreč kot Nemec smrtne muke trpinčenega Alekseja in nečloveške borbe carja očeta, ki tepe sebe in išče Boga z molitvijo: «Naj pride njegova kri na mojo glavo, zgolj na mojo glavo! Kaznuj mene, o Bog — a usmili se Rusije!»

Ciril Debevec je režijsko ustvaril svoje morda do zdaj največje, a tudi najbolj učinkovito delo. Potisnil je v ozadje vse nebitveno in teatralno, žarko osvetlil carja Petra in razgalil bedno, le sočutje vabečo usodo Alekseja.

Carja Petra kreira Levar. Je to velika in samonikla igralska stvaritev. Razgalja nam ne le Petrastvaritelja v svoji graditeljski moči, silni volji in nepopustljivosti, temveč tudi v samotnih urah osamljenega velikana, ki je kot strasten epileptik, vročkrven okrutnež, pivec in ubog dvomljivec pred svojim Bogom človeško poln slabosti. Vse skale Petrove velike osebnosti je Levar karakteriziral v 2. in 6. sliki s preočitnim kontrastom k svojemu sinu, v poslednjih slikah pa je v manj verjetni napovedi o poginu carstva krepko dvignil vrednost nekoliko ohlapnih čustvenih scen v Petropavlovski trdnjavi. Tudi Levarjeva maska zasluži posebno pozornost.

Aleksej, Petrov sin od prve žene Avdotje Lopuhine, je bil Jan. Njegove poslednje vloge so pridobile na izrazitosti, odpadla je njihova akademičnost in v Alekseju je Jan ustvaril težko pozaben tip smešno-tragičnega upornika, ki se dá kruto varati po kmet-skih polženskah, voditi po lokavih senatorjih in brezplodno doživiti svoje mučno mučeništvo med vznesenimi deklamacijami in nerazumevanjem vseh velikih dogodkov okoli sebe. Tak carjevič bi morda živel na zapadu, a Petrova Rusija ga pogazi, ker zahteva najbolj-ših izmed dobrih.

Marja, carična, sestra Petrova, je v Medvedovi kratko in ostro podan karakter Petrovih nasprotnikov, ki čakajo z Aleksejem na dediščino prestola. Petra Andrejeviča Tolstega je igral Skrbinšek s primerno lokavostjo, diplomatskim satanizmom in prevladujočim vplivom v Aleksejevi usodi. Hladno-stvaren in zato tembolj opazen je Debevečev Blumentrost, ki kot gledalec motri bolestne muke svojih ruskih gospodarjev. Resnoba vloge je močno učinkovala. Čutiš fin instinkt v podajanju dramski okolici tuje duševnosti. Boltarjeva je srečno doigrala svojo kočljivo-neživo vlogo Jevfrosinje, dvorne dekle. Najmočnejše dojmi ženska vloga Marfe, carice, vdove po Petrovem polbratu (Marija Vera), tragične žrtve Petrove brezkompromisnosti, zlasti v sklepu prve scene, ko v prividih napoveduje prihod Petra-Antikrista. («V imenu Simona Petra ima biti ponosni knez tega mesta — Antikrist.») Močno notranje zgoščeno uprizoritev so smiselno podprle tudi manjše vloge: Knez Vasilij Dolgorukij (Drenovec), Sunduleja (Rakarjeva), Dodukin (Lipah), Arenheim (Gregorin), Weingart (Sancin), Vaska (Murgelj), otec Jakov (Plut), Afanasjič (Bratina), grof Daun (Jerman).

Predstavi se je poznala disciplina in opazna podrejenost v svrhu osvetlitve glavnega «junaka». Debeveča režija se je trudila dati temu junaku ime — Peter Veliki.

Ivo Peruzzi.

Cankarjev večer

(III. [XV.] delavski prosvetni večer v sredo, dne 14. decembra, v dvorani Delavske zbornice.) Izrazito za-slugo, da je bil ta večer v resnici pod dojmom Cankarjevega duha, je imel profesor in književnik Bogo Teply iz Maribora. Predaval je o Cankarju kot rušilcu naše malomeščanske družabne in duhovne laži, omenil je neprizadetost in pasivnost večine slovenske predvojne inteligence za preoblikovanje naše usmerjenosti do političnega in kulturnega življenja, v katerem je na žalost igralo meščanstvo neznačilno, ozkosrčno-nacionalno in z malenkostno strankarsko borbo ovirano vlogo. To meščanstvo je izgubilo izpred oči vse socialne pokrete v velikem svetu, udajalo se je neki fiktivni narodni ideji, a je stalo vedno na strani slučajne situacije in zanikavalo pod pretvezo naše ma-

losti tvornost našega človeka. Cankar je po svoje pomagati ubijati neiskrenost naše družbe, postavil se je pred križ zatiranih in bednih in tako brez političnega marksizma, a tudi brez kake druge «opredelitve» postal socialističen pisatelj v času svoje ostre borbe za resnico in izčiščenje naših umetnostnih in socialnih zablod. Predavatelj se je doteknil le Cankarja kot pisatelja proletariata, z jasno in logično strogo besedo je povedal, da Cankarjevo delo ni last ljudi gotovega svetovnega nazora, a se po svojem bistvu idejno krije s socialnim sočutjem prezrtih in zapostavljenih. Cankarjeve recitacije žal ni oskrbel napovedani Ferdo Delak. Dve pesmi: «Poslednja noč» in «Dekle z ustmi kot malina» je z izrazito koncertno tehniko in močno čuvstveno prednašal član opere Anton Drmota.

Vse hvale vreden je bil nastop dijaškega mešanega pevskega zbora državne učiteljske šole pod vodstvom prof. Renovša, ki je dinamično vzorno izvajal Ferjančičevo «Tone solnce, tone» in Pavčičevega «Jezdeca». Objektivna in vsestranska vzgoja učiteljskega naraščaja nam je lep dokaz, da se zaveda moderen pedagog svoje dolžnosti do najširših ljudskih plasti. Poleg delavnega orkestra «Zarje» sta nastopili na večeru še konservatoristki Štefka Korenčanova in Vida Rudolfova s tremi Gerbičevimi pesmami («V noči», «Cvetlice» in «Pomladni klic») v točni duetski skladnosti, lepo glasbeno deklamacijo in glasovno zadovoljivostjo. Večer je zaključilo ubrano petje zbora «Krakovo-Trnovo» s tremi pesmicami pod vodstvom prof. Adolfa Gröbminga.

Skupaj: Večer je manj ustrezal svojemu namenu in bi lahko izostale vse glasbene točke, a bi namesto njih pričakovali več Cankarjeve besede ali odlomek iz njegovih odrskih del.

Ivo Peruzzi.

Sentjakobski gledališki oder

«Veseli dan» ali «Matiček se ženi.» Komedia v petih dejanjih. Spisal Anton Linhart. Režija Karus. Scena: Kartin.

Ciril Debevec je nekoč ob 60letnici slovenskega gledališča sanjal, da bo poleg drugih umetnostnih proslav

in večerov uprizorjen kot historičen dokument naših dramatskih začetkov tudi Linhartov «Veseli dan». Ker je ostalo vse pri sanjah, so uresničili to idejo naši šentjakobčani in uprizorili na Novega leta dan «Matička» v svojem novem, modernem hramu v Mestnem domu z ljubeznijo in radodarnim trudom, da je presegalo vsako pričakovanje.

O novem odru se je že ponovno pisalo, da ustreza vsem zahtevam našega časa. A tudi scensko (Kartin) in opremsko je bila ta otvoritvena predstava kar najskrbnejša. Izmed akterjev naj omenim barona Naleta (Škrlič), ki bi se morda boljše počutil v drugi vlogi, a on kot izboren karakterni igralec se bo znašel v vsaki situaciji. Morda je še bolje, da človek igra, kar mu «ne leži». Presenetljivo lepa v toileti in šarmantno odlična v igri je Roza (Wrischerjeva), povsod uporaben je Košak (Matiček). Kakor sem čul, misli Baranova (Nežika) od šentjakoba vzeti slovo. V interesu tega požrtvovalnega odra je, da to izborna igralco s sugestivnim zdravjem in toplo svežino pridržijo za vsako ceno, saj je njena igra že davno presegla diletantske meje. Tonček (Petrovčič) je kar sijajen študent, prilagodljiv, naravno zadet. Lavrič (grajski kancelar) se je topot zadržal resno, a žal, ima že svojo publiko, ki ga najbolje pozna v njegovih dominantnih vlogah — v komiki. Dobre tipe so ustvarili Koman, Zalaznik (maska!), Pirčeva, Hanžič in Moser. Uprizoritev «Matička» dela čast režiserju Pogorelcu, ki je kočljive scene postavil dojemljivo, skrbel za zadostno nagel tempo komedije, ki je semintja nekoliko zastajal v živahnosti. Vsled pomanjkanja prostora si pridržujemo poročilo te predstave in prihodnjih novitet za drugič.

Naj bo šentjakobu dano, da izpopolnjuje naloge gledališča na prav tako srečen in zgleden način, kakor je to pokazala prva predstava. Zadeva prijateljev tega odra pa je moralna podpora v obisku, ki ga pa ni treba še posebej priporočati. Tudi za dovolj obširno dvorano Mestnega doma jo šentjakob že ima. Ljubezen pač vedno izziva ljubezen. In tako je v redu.

Ivo Peruzzi.

Hana Gregorová: Boljše bi bilo zanj...

(Konec.)

Drugi dan je taval ves dopoldan naokrog, pa zopet brez uspeha.

Preostalo je le še eno upanje — botrina. Prišli bodo iz vasi na pogreb in bodo posodili. Nestrpnost jih je pričakoval.

«Kaj mi je že do sramote pred ljudmi, ne morem si drugače pomagati», in obstal na pragu in gledal ženo, ki se ga ni upala tolažiti.

Popoldne ob treh bi moral biti pogreb. Ko sta botra prišla, je bila ura že dve. Ko sta videla,

kako leži otrok na klopi brez krste, sta se prijela za glavo.

«Pa bi se bila le že kako pobrigala! Potuhnjen si bil že vedno!» je rohnal boter. «Kaj vse bi jaz že bil iz te zemlje izkopal!...»

«Tu imaš petdest kron.» Horný jih je vrgel na mizo, «več mi ni nihče zaupal», in je obmolknil kakor osramočen učenček.

Boter je hitro vzel klobuk in šel v trgovino.

Beli zobje: Chlorodont

prijetno osvežujoča zobna pasta s poprovo meto tuba Din 8.— in Din 13.—

Naš pravi domači izdelek

«Samo da si bodo ljudje brusili jezike, seveda; pogrebci bodo prišli in...» je stokala botra in se trudila, da bi napravila red v hiši. Nič ni pripravljenega, nič sveč, ni namiznega prta. O ti moj Bog!»

Kakor da je na šivankah, je tekala neprestano sem ter tja in pogledovala na ulico, ali ne nesejo že vendar krste, spetoma pa je pospravljala.

«Za pet ran božjih!» je vzkliknila, «seveda, sedaj že zvonijo, vsak čas bodo pogrebci tu. O Bog, o Bog, ta sramota!...»

Horná je sedla na rob postelje in jokala od same žalosti in sramu. Ni se upala pogledati botri v oči in z otroško nedolžno zvijačo si je neprestano z odejo brisala solze, da ni morala botri gledati naravnost v oči.

Horný je sedel na posteljni stranici, globoko upognjen, z iztegnjenimi rokami, sklenjenimi, kakor da moli, stisnjenimi med kolena.

«Zvrnite krivdo na nas, le na nas se izgovorite», je tarnal v tla, ne da bi dvignil glavo.

«O, vi bi jo tudi zaslužili, taka sramota, taka sramota!...» je tarnala botra.

«Vse že prenesem. Povem ti golo resnico: na koncu svojih moči sva midva», je priznal Horný ponižno.

Že je stalo nekaj žensk na dvorišču. Šepetale so si na ušesa, da se kaj takega pač še ni zgodilo nobenemu človeku na svetu, in so pomilovale Hornega in njo, pa so ju tudi obsojale.

Ves zasopljen je pridirjal boter Biely, češ da ima premalo denarja. Takoj za njim so prišli pogrebci.

«Oprostite, prošim,» je zajeceljal Biely učitelju tiho na uho, «rad bi govoril z Vami dve tri besedice...»

Učitelj je pripognil glavo pod nizkimi vrati in stopil v siromašno koč. Ko je izvedel, kako je, je dal Bielemu toliko denarja, kolikor ga je manjkalo... «Ko prineso krsto,» je pripomnil, «bomo molili in peli.»

Ko je hotel iti ven, je opazil rumeno, z modrikastimi mrtvaškimi pegami okroženo lice otroka, ki je ležal iztegnjen na klopi. Groza ga je izpreletela in se je spravil čimprej iz koč.

*

Nihče ni šel za Andrejem, ki so ga odnesli brez cvetja na krstici, in naša ulica je imela enega rahličnega otroka manj.

Njegov blede obraz, njegove šibke, krive noge in njegov veliki trebušček jih ne bo nič več bodel v oči, ki so ga vedno videvali na širokem zidu, nič več jih ne bo mučil tisti čudni občutek odgovornosti za njegov glad, za njegove nerazvite ude, za njegovo borno obleko, nič več jim ne bo sedaj kalil veselja, srečnejšim...

Sosedje bodo kmalu pozabili njegovo otroško življenje, ki ni poznalo nobenega veselja, včasih bodo ob tihih, večernih urah kramljali s svojimi otroki in jim pripovedovali pravljice, v radosti svojih malčkov bodo uživali tudi sami.

Danes so odnesli Andreja in z nekim notranjim zadovoljstvom so šepetali ljudje: «Boljše je bilo zanj.»

Samo eno srce je čutilo drugače, krvavelo je v boli in žalosti — materino srce.

Ko je mrtvaško petje na dvorišču utihnilo in je zvonjenje kazalo, da bodo po kratki molitvi Andreja odnesli, je vzela Horná novorojenčka iz ponjave ter ga pritiskala k sebi, ko 'da je hotela prositi: «Vsaj tega mi ne vzemi, Vsemogočni! Usmili se, usmili!»

Zvonjenje jo je vznemirilo; položila je dete poleg sebe na posteljo in počasi, z veliko težavo izrinila eno nogo iz postelje in potem, stokač od bolečin, še drugo; držeč se za posteljo in klop se je vlekla k oknu, da bi vsaj še z enim ljubečim pogledom spremila Andreja.

Ko je videla, da so krsto že dvignili in da je stal oče sam za njo, jo je tako neznansko presunilo, da je na ves glas bridko zajokala.

«Še lesenega konja mu nismo nikoli kupili...» si je očitala z občutkom težke krivice.

Nehala je jokati in s topim pogledom zrla skozi okno, toda ni videla niti krstice niti pogrebcev, živega Drečeta si je zamislila na dvorišču.

S pridušenim glasom je vprašala to namišljeno prikazen Andrejevo: «Zakaj te nismo mogli, drago dete, iztrgati okrutni smrti?»

To vprašanje je bilo namenjeno večnosti...

Iz slovaškega S. R.

Tako izgine zobni kamen!

Trdna sestava zobnega kamna

Zrahljana sestava zobnega kamna

Razpad zobnega kamna

Odstranjajte trajno zobni kamen, kateri je često vzrok, da se začno zobje majati in da naposled izpadejo. Sargov Kalodont odstrani v nekoliko mesecih zobni kamen, ker je edina krema, ki vsebuje delotvorni dodatek sulforicinoleat po Dr. Bräunlichu. Sargov Kalodont polagoma razkraja organske substance, ki so v zvezi z zobnim kamnom. S tem se njegova sestava zrahlja, zobni kamen razpade, izgubi svoje oporišče in se da odstraniti s trdo zobno ščetko. Zdaj lahko na najudobnejši način ohranite Vaše zobe zdrave in trdne, ako redno uporabljate Sargov Kalodont.

KALODONT

Proti zobnemu kamnu

Bratko Kreft:

Kalvarija za vasjo

(Nadaljevanje.)

Tretji dan zjutraj so na vsezgodaž krsto zabili in jo položili na voz, ki ga je vlekel konj žalarja in mešetarja Klobase. Vso pot so molili. Nato so šli v cerkev, kjer je bila črna maša. Župnikova obleka mu nič kaj ni ugažala. Vse je bilo tako čudno in mračno, da ga je postalo strah. Na pokopališču je pogledal v jamo. Voda je bila v njej. Rad bi bil vprašal, ali bodo v to vodo deli babico, toda ni si upal. Župnik je stal tam in glasno molil v tujem jeziku. Ko so spustili krsto v jamo in so ženske zajokale, je streslo otroka in sam je začel jokati. Zakaj, tega bi ne znal povedati. Nekaj težkega je leglo vanj in zato je jokal.

Zvečer, ko je z materjo pomolil večerno molitev, je vprašal: «Ali je babica v nebesih?»

«Že!» je rekla Micika.

«Potem sta z atekom že skupaj?»

«Da!»

«Ali ti veš, kakšen je zdaj moj atek? Ali ima tudi takšno brado kot tisti možje v cerkvi?»

Micika se je nasmehnila.

«Ne, atek ni imel brade nikoli in je tudi zdaj nima. Mlad in lep je bil. Samo brke je nosil»

Mihalek je malo pomislil.

«Veš, tako bi ga rad videl.»

Stisnila ga je k sebi.

«Pa zakaj smo babico deli v krsto in jo pokopali v tisto jamo? Saj je bila celo voda v njej.»

«Vsakogar, ki umre, položijo v krsto in nato pokopljejo.»

«Kako pa gre potem v nebesa?»

«Tega mi ne vemo in ne vidimo.»

«Zakaj ne?»

«Ker smo živi.»

In tisti večer bi bil Mihalek najrajši umrl.

17.

Jeseni je šel v šolo. Dedek mu je napravil torbo, mati mu je kupila tablo, kamenček in gobo. Knjigo je dobil v šoli. Uro hoda je bilo

Velika vztrajnost in dobro zdravje

sta za smučarja tako potrebna kakor smučke, stremena, vosek in ostale potrebščine.

Uživajte vedno vsak dan, zlasti pa preden se greste smučat in kadar trenirate, redilno, okusno in lahko prebavljivo koncentrirano hrano

OVOMALTINE

S tem bo pridobilo Vaše telo dovolj moči za najhujše napore, Vi sami pa boste mogli šele potem imeti pravi užitek v bleščečem snegu in v čistem in solnčnem zimskem zraku.

do šole. Zdaj bo moral hoditi vsak dan to pot. V šoli se mu je zdelo prav prijetno. Učiteljica je bila sicer včasih huda, da je grozila s palico, toda Mihalek se je ni nič kaj bal, ker se mu je zadnjič prijazno nasmejala in ga pohvalila. Vprašala je, kdo zna kaj povedati. Mihalek je malo pomislil in povedal tisto, kar ga je naučil dedek: i, u, e, o, a — naša mačka ni doma. V šolo šla, bita bila, rep zgubila. Povedal je kar v eni sapi in ves rdeč je bil, ko je sedel. Tudi ponosen, da se je tako dobro in korajžno odrezal.

Kmalu po bratvi se je Micika poslovila. Šla je v mesto služiti. Letina je bila slaba, oče se ni brigal za drugo kakor za svoje grobarstvo. To je res še rad opravljal. Vse drugo je delal površno in godrnjal. Martin je lenaril, le sestra Ruzika se je poleg Micike trudila za krhli dom. Franček je bil star dvanajst, Pavlina enajst let. Drugi so bili z doma in se tudi niso več zmenili zanj. Zato je morala Micika v mesto, da pomore sebi in domu. Največ je mislila na Mihaleka. Pregruntala je, da bi po možnosti sploh ostala v mestu, kamor bi mogoče čez nekaj časa vzela še otroka.

Z Ruziko sta jo spremljala na postajališče. Vlak je že poznal. Ni bilo daleč z vrha do postaje. Večkrat je bil že tam in gledal sopihajočo lokomotivo. Mati mu je obljubila, da mu bo pošiljala lepih oblek iz mesta, tudi sladkarij bo dobil, če bo priden. Samo priden pa

mora biti. Ubogati mora dedeka in tetico Ruziko. Potem bo vse dobro.

Otrok je bil vesel in žalosten obenem. Na jok mu je začelo iti, ko je vlak odsopihal in izginil v gozd.

«Ali dolgo ne bo mamice nazaj?»

«Dolgo ne...» je odgovorila trda tetica Ruzika.

Mihalek je vso pot do goric izkušal zadrževati solze, ki pa so mu kljub temu kar same tekale iz oči. Tako težko mu je bilo, da se je doma skrtil za drva in jokal. Hiša se mu je zdela nepopolna, mrtva in pusta, ker ni bilo matere. Zvečer je že moral spati pri Ruziki. V sanjah je klical mamico in se stiskal k njej. Od lastnega klica se je zbudil in se zjokal pri-tajeno, ko je v temi spoznal, da mamice res ni, da je odšla in da leži poleg njega nekdo drug, ki ni mati, ki je samo tetica. Njen objem ni tako topel kakor mamičin, njeni poljubi so mrzli in jih sploh ne mara. Dobra je tetica, toda mamica je nadvse dobra, mamica je zlata, je že napol v sanjah mislil in v tem premišljevanju spet zaspal. Iz šole domov so šli. Počasi in s postajami, kakor je to že navada pri vrhovskih otrocih. Ustavijo se tu, ustavijo se tam. Na pomlad ni posebnega dela doma in zato se jim nikamor ne mudi. Pa tudi sicer se izgovarjajo, da so bili po šoli ali da so hodili z učiteljem po šoli v gozd. Nič kaj radi ne gredo v tiste vrhe, kjer so ceste blatne in kruh črn. Starši jih vzgajajo s palico in pestjo, kadar pa jih je treba braniti pred šolo ali pred vasjo, najdejo vedno toplo besedo zagovora za svojega otroka, ki ga sicer hudo pretepajo in za vsak vrhovski greh močno kaznujejo.

Mihalek se je hitro vživel v številno svojo družino. Fantje so hodili zase. Deklet niso marali. Ker preveč rade tožijo, so rekli. Zato jih niso hoteli uvajati v svoje skrivnosti. Šola ni bila nič kaj v časteh pri njih. Po večini so se slabo učili in se včasih celo norčevali iz tistih, ki so dobro odgovarjali. Mihalek je bil izmed najpridnejših v razredu in na svoje znanje je bil ponosen.

«Le uči se, Mihalek! Glej, da prekosiš vse tiste, ki so iz vasi!»

Tako ga je vzpodbujal dedek in Mihalek je v tej tekmi občutil radost, ded pa ugodje.

Zgodilo pa se je prav na poti domov, da so se sporekli med seboj in na koncu še stopili. Mihaleka so dražili, ker je zatožil Toneka, viničarja Ruperta sina, da ga med uro šči-plje v zadnjico. Mihalek se je razjezil in pograbil za grude na bližnji njivi. Tako je nastala bitka. Na koncu je letelo že kamenje. Bil je hud dvoboj. Ko je bilo Mihaleku metanja dovolj, se je zakadil v Toneka in stopla sta se, da je obema tekla kri iz nosa. Ostali so ju hujskali v svojo zabavo in se smejali krvavemu dvoboju. Ko je ležal Tonek na tleh, premagan od Mihaleka, so ga hujskali, naj se poprime vdrugič in naj stolče pankrta.

LASJE SO ZELO OBČUTLJIVI!

Za pranje perila zadostuje
navadno milo in praški —
ali nežni, živi lasje zahte-
vajo posebno nego ... z
milim Elida Shampoomom,
kateri ne vsebuje sode.
Elida Shampoo napravi
lase dehteče in jim daje
blesteči sijaj.

UMIVAJTE
GLAVO VSAK
TEDEN!

Živ las zelo povečan

ELIDA SHAMPOO

Mihalek je tedaj zdivjal. Navalil je na huj-
skača. Toda zdaj je imel dva nasprotnika, in
zdaj je obležal on. Ostali so se razkropili, ko
se je Mihalek spustil v jok.

«Vse vas bom jutri zatožil v šoli.»

«Kar toži, pankrt! Saj drugega ne znaš.»

In še eden je ponovil klic: «Ti, pankrt! Pa
boš še enkrat tepen!»

Mihalek se je pobral iz prahu, obrisal solze
v rokav in se počasi, sam vase zatopljen, na-
potil domov. Dolgo je hodil, da je bil dedek
že v skrbeh.

«Kje si bil tako dolgo?»

Mihalek ni hotel takoj povedati.

«Kakšen pa si, za božjo voljo? Kje pa si
hlače raztrgal?» je zavpila nad njim Ruzika.

«Tepli smo se ...»

Da je bil sam tepen, tega ni hotel povedati.
Tudi drugi dan v šoli ni zatožil nikogar. V
četrtek, ko ni bilo šole, pa je vprašal dedeka,
ki je klepal koso: «Dedek, kaj je to pankrt?»

Dedek je ustavil delo in ga pogledal izpod
očal.

«Kje si to slišal?»

«Zadnjič mi je nekdo tako rekel.»

Ded je samo malo pomislil.

«Zatoži ga! Pokaži mi ga!»

Toda Mihalek ni hotel izdati žaljivca. Iz-
govarjal se je, da ga ne pozna, beseda pa mu
je vse dni in noči zvenela v ušesih. Prav go-
tovo mora pomeniti nekaj zelo hudega, dru-
gače bi dedek ne rekel, da naj tistega zatoži.
Sicer mu je vedno dejal, da ni lepo tožiti.
Torej mora biti zelo hudo. In kaj je napravil,
da je prav njemu rekel to besedo? Nikoli več
je ni pozabil, četudi ni vedel, kaj pomeni. Pri
nekem drugem pretepu, ko se je hotel prav
posebno maščevati nad nasprotnikom, mu je
zabrusil v obraz: «Pankrt prekleti!» Ta pa,
kakor da se sploh nič ni zgodilo. Še smejati se
je začel.

(Dalje prihodnjič.)

Ali potrebujete sredstva za otrebljanje?

ARTIN

Vsako jutro boste
z lahkoto opravili
potrebo, ako boste
prej ta večer zau-
žili 2 do 3 kroglice
ARTINA. Dobiva
se v vseh lekarnah.
Vsebinska škatle, ki

stane Din 8.—, zadostuje za 4- do 6krat.

Odobrillo ministarstvo za socialno politiko in narodno zdravje
» št. 12.258 z dne 12. julija 1932.

*„Predpust je tu . . . hitiva,
gnezdo toplo si spletiva!“*

*Brez skrbi kot ptiček z veje
parček mladi zdaj se smeje . . .*

Zakaj?

Ker sta si pred nakupom bale ogledala našo veliko zalogo blaga za obleke, perilo in posteljnino po priznani zmernih cenah za ženine in neveste.

*A. & Škabernè
Ljubljana*

Za smeh

Prezgodaj se je veselil.

Matevž se je oddahnil. Žena mu je umrla. Vesel in zadovoljen se vrača s pogreba domov. In premišlja. Dosti je moral pretrpeti, kar sta se vzela...

Gre mimo hiše, ki jo krovci prekrivajo. V svoje prijetne misli je zatopljen. Nič ne pazi. Nenadoma pa pade opeka s strehe in mu prileti na glavo.

V strahu odskoči. In pogleda proti nebu:

«Meta, kaj si še gori?»

Hvaležnost.

«Življenje ste mi rešili! Iz vode ste me izvlekli! O, kako sem vam hvaležen! Rad bi vam dal pet sto dinarjev, pa ne morem, ker imam same tisočake pri sebi.»

«No, nič ne de. Še enkrat skočite v vodo!»

V šoli in doma.

Profesor govori o francoski revoluciji, o nesrečnem kralju Ludoviku XVI., ki je moral plačati svoje grehe in grehe svojih prednikov s smrtjo pod giljotino. Potem vpraša:

«Koren, kaj nas uči zgled Ludovika XVI.?»

«Nas uči... nas uči... da v odločilnih trenutkih ne smemo izgubiti glave.»

*

Profesor pripoveduje:

«Med zvermi, ki jih vidite v našem muzeju, vam najprej pade v oči tiger...»

*

«No, Mihec, kako je bilo danes v šoli?»

«Lepo, oče. Veste, kaj je rekel učitelj? ...»

«Ali te je pohvalil?»

«Da... Rekel je, da bi lahko kar šolo zaprli, če bi bili vsi učenci taki kakor jaz.»

*

«Mirko, kaj je luč?»

«Vse, kar vidimo, gospod učitelj.»

«Neumnost! Mene vidiš, pa niseš luč!»

*

Iz domače naloge:

«...posebno pa mi je bilo všeč življenje na vasi. Nekoč sem videla na obali jezera lepo, mlado dekle, ki je molzlo kravo. V vodi se je videlo narobe.»

*

Dostikrat se zgodi, da ima človek ta ali oni čut zelo slab, zato pa je drug bolj razvit. Tako na primer slepci zelo dobro slišijo. Ocepek, ali veš še kak drug primer?»

«Da, gospod učitelj. Naša teta ima levo nogo krajšo, zato pa ima desno daljšo.»

Nerodno.

Na neki gostilni je bilo zapisano:

«Danes zaradi krsta zaprtol»

Ni razumel.

«Veš, včeraj sem potožil županu svoje križe in težave, pa mi je rekel, da sem pesimist.»

«In potem?»

«Nisem ga prav razumel. Za vsak slučaj sem mu eno primazal.»

REDNO NEGOVANI OTROCI – ★ SO SREČA VSAKE MATERE!

Kako zdravi in veseli so videti Vaši otroci! Mati se veseli – ona ve zakaj. Snaga in pazljivo negovanje otrok je njena glavna skrb. Ona pere vse te mnoge in razne otročje stvari z nežnim in dobrim milom, katero ohrani perilo čisto in sveže, a to je že 80 let poznano

SCHICHTOVO MILO

ZNAMKE JELEN

V zakonu.

On: «Spet nisi nič delala! Kolikokrat si mi že rekla, da se boš poboljšala! Ali si se že? Še ne!»

Ona: «Kar pusti me! Kolikokrat si mi že rekel, da boš še znorel! Ali si se že? Še ne!»

Ženska priča.

Sodnik: «Poročeni?»

Priča: «Da, dvakrat.»

Sodnik: «Starost?»

Priča: «Šest in dvajset.»

Sodnik: «Tudi dvakrat?»

Pametna stenica.

Popotnik je naročil v hotelu sobo. Ko se je vpisoval v hotelsko knjigo, je na njej zapazil stenico.

«Dvajset let že potujem,» je jezno zagodrnjal, «toda da bi prišla stenica pogledat v hotelsko knjigo, kje spim, se mi pač še ni primerilo.»

Po stari navadi.

Spiritizirali so. Neka vdova je prosila, naj pokličejo duha njenega rajnega moža. Klicali so in klicali. Nenadoma pa je nekdo padel zunaj na stopnicah in zastokal.

«Moj Bog, že spet je pijan!» se je razžalostila vdova.

Pozabili boste

na vsakdanje skrbi in težave, če boste uporabljali za kopel penasto

Velosa-tableto iz smrekovih igel.

Dobiva se v vseh lekarnah, drogerijah in parfumerijah. Tableta po Din 3'50.

Zdaj naj pa razume.

«Kaj se je vozni red izpremenil? Vlak je že šel!»
«Da, zdaj odhaja prej, prej je odhajal pozneje, pozneje bo pa spet prej.»

V zoološkem vrtu.

Gospa Verižnica navdušeno opazuje kameleona in pravi svojemu možu:

«Poglej, Janko, kako dolg jezik ima!»
«Si mu nevoščljiva, kaj?» se odreže mož.

Poslednja želja.

Cmoka so obsodili na smrt. Jutri ga obesijo. Pa ga vprašajo po poslednji želji.

Cmok dolgo premišlja, potem pa pravi:
«Državnega pravdnika bi rad še pred smrtjo obril.»

Ura.

Janez je prišel spet pozno domov.
«Kje si hodil?» se oglasi njegova boljša polovica iz postelje.

«Saj je šele deset», se izgovarja Janez.

Prav tedaj pa bije ura eno.

«Ali te ni nič sram, lažnivec? Eno je bilo.»

«Seveda eno! Kako naj pa bije še ničlo?»

Taka je nekaj vredna!

Gospodar misli iti zvečer v opero. Gospod da dekli 120 dinarjev in ji reče:

«Pojdite k blagajni in vzemite tri ložne sedeže po 40 dinarjev.»

Čez nekaj časa se dekla vrne.

«Ali ste prinesli?»

«Lož ni več, pa sem namestu treh sedežev po 40 dinarjev vzela 40 stojišč po tri dinarje.»

JAJNINE

ZLATO NAŠIH HRANIL

MAKARONI, SPAGETI, JAJNINE ZAKUHE.

Vzpodbuda.

«Gospodična Mija, ponoči se mi je sanjalo, da sem vas prosil za roko. Kaj naj to pomeni?»

«Da ste ponoči pametnejši kakor podnevi.»

Vso noč nisem zatisnila očesa...

Če bi pila Dr. Pirčevo sladno kavo, pa bi ne bila nervozna. Zato zahtevajte vedno domači izdelek **Dr. Pirčevo sladno kavo**, ki je izbornega okusa.

UGANKE

Rešitev ugank je poslati do 20. februarja 1935.

Za pravilno rešitev ugank so določene tele nagrade:

- 5 knjig H. N. Cassona «Sreča je v tebi»,
vezanih v platno po Din 62— Din 310—
5 knjig Gabriele Preissove «Potočnikova
Truda» po Din 30— „ 150—
10 zvezkov L. M. Škerjančevih Narodnih
napevov po Din 20— „ 200—

Skupna vrednost Din 660—

Če bo pravih rešitev več kakor 20, potem se nagrade izžrebajo. Nagrade se objavijo in prilože četrti številki revije «Priatelj».

POSETNICA.

L. Čerin

Opatija-Kranj

Kaj je ta gospod?

ZLOGOVNICA.

Iz zlogov:

ba, ba, ca, ca, ca, de, ga, ga, ga, ge, gi, glá, i, ja, ja, kme, ko, la, li, li, lju, ma, ma, mno, mor, na, na, ni, nij, no, o, o, ob, od, ol, por, ra, re, re, rja, ti, va, vec, vi, vži, že, ži

sestavi 18 besed, ki pomenijo: 1. posestvo; 2. pokrajina; 3. del pohištva; 4. vera; 5. kopica; 6. pletenina; 7. bližina kraja; 8. nadarjen človek; 9. počitek; 10. del telesa; 11. izraz nejevolje; 12. vir ognja; 13. obetanje; 14. gora blizu Triglava; 15. žensko ime; 16. snov za ulivanje kipov; 17. žalostna ženska iz grške mitologije; 18. žensko ime.

Vse prve črke od zgoraj navzdol in tretje črke od spodaj navzgor dajo znan pregovor.

ČRKOVNICA.

O R O S K O L
K S P T A B A
A I Š L T O P
K B O A L Š S

ŠTEVILNICA:

9, 13, 4, 10, 13 — 4, 7 — 11, 17, 11, 7, 5 — 10, 17, 4, 2,
7, 1, 11, 15 — 1 — 8, 17, 3, 13, 14 — 16, 7, 9, 7, 1, 13, 14 —
7, 16, 10, 15, 2, 15 — 6, 17 — 4, 15 — 1, 5, 8, 15, 12, 7.

Namestu števil vstavi prave črke, da dobiš izrek znamenitega indskega misleca Tagoreja.

Ključ: 3, 13, 1, 13, 10, 12, 17 = obrtnica; 4, 6, 7, 9, 15, 8, 13, 11 = znak čiščenja mrtvih; 14, 15, 5, 7, 16, 7, 2 = «oče zgodovine»; 6, 7, 14, 7, 5, 12, 15 = pogorje v Sloveniji.

VERIGA.

Iz zlogov:

ca, da, ko, le, lo, na, no, pa, ri, ri, ta, va, vi

sestavi šest besed tako, da bo zadnji zlog ene besede obenem tudi prvi zlog naslednje besede.

DOPOLNILNICA.

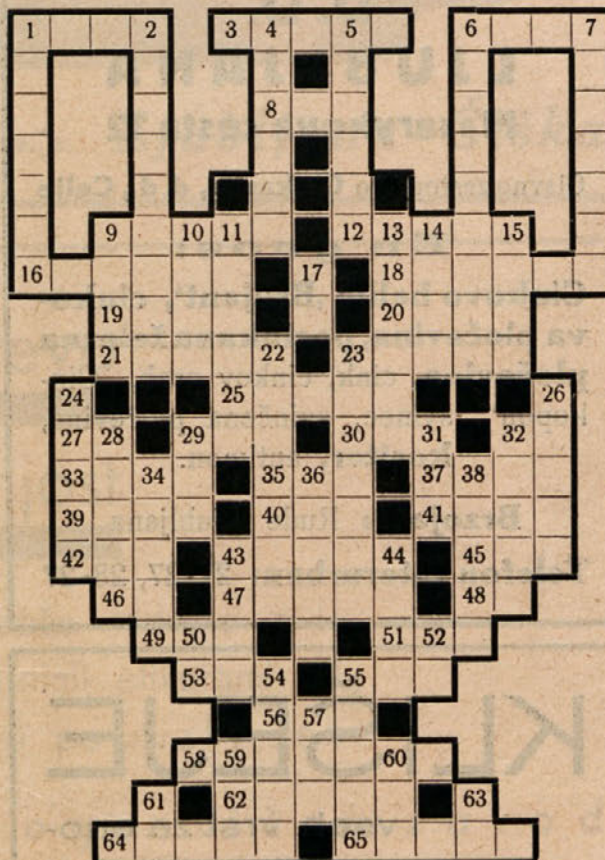
N A — — — — običaj
— N A — — — — zdravnik
— — N A — — — — izraz iz glasbe
— — — N A — — — — nevaren poklic
— — — — N A — — — — sadež

Namestu črt moraš vstaviti črke: a, a, a, a, a, a, b, d, m, m, n, o, o, o, r, r, s, t, t, v.

PODOBNIKA.

do do do
D_{nost} = T_{na} KA

KRIŽANKA «ŽARA».

Besede pomenijo: Vodoravno: 1. župančičeva pesem; 3. bajno bitje; 6. gora v Grčiji; 8. škodljivka železa; 9. kralj Hunov; 12. pečina; 16. mesto v Italiji; 18. kamenina; 19. barva; 20. rutina; 21. ruski narodni junak; 23. majhen denar; 25. zdravilo; 27. del voza; 29. mreža; 30. zločinec; 32. francoski zaimek; 33. država v Aziji; 35. žuželka; 37. menih; 39. država v Aziji;

Škrlatinka, davica, ošpice

so nalezljive bolezni. Otroci, ki pridejo v stik z bacilonosci ali z ljudmi, ki so stregli bolnim, prav lahko nalezijo otroške bolezni.

Obvarujte svoje otroke. Kadar razsaja v Vaši okolici taka bolezen, se umivajte vsi prav pogosto. Kot razkuževalno sredstvo uporabljajte

SANITOL.

V vsaki lekarni in drogeriji ga dobite. Lahko pa naročite Sanitol pri CHEMOTECNI, d. z. o. z. v Ljubljani, Mestni trg št. 10 (Skaber-netova hiša na dvorišču).

Originalne steklenice imajo znak:

„RUDE IN KOVINE“

D. D.

LJUBLJANA

Masarykova cesta 12

Glavno zastopstvo Cinkarne, d. d., Celje

En gros:

Cinkovo belilo „Briljant“, cinkova pločevina, pocinkana železna pločevina, cink, cinkov prah, „Cinkopon“, svinec, svinčena pločevina, kositer, antimon.

Brzjavaj: Rude Ljubljana

Telefon interurban: 27-27, 28-27

KLIŠEJE

vseh vrst za eno-
in večbarvni tisk

JUGOGRAFIKA

d. z. o. z.

Ljubljana, Sv. Petra nasip šte. 23.

L. MIKUŠ, Ljubljana

MESTNI TRG ŠTEV. 15

Dežniki

Na drobno! Ustanovljeno leta 1839. Na debelo!

Dobri čevlji —
prijetno smučanje!

Izdeluje jih po meri in ima vedno v
zalogi priznana trrdka

ZALOKAR

Ljubljana, Mestni trg 19

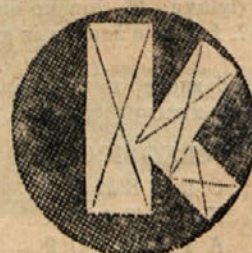
40. rojstna hiša; 41. denarna enota; 42. slovenski pisatelj; 43. zlatnik; 45. premikajoča se voda; 46. zaimsek; 47. staro mesto v Sloveniji; 48. latinski veznik; 49. ruska reka; 51. otok v Egejskem morju; 53. šaljev priimek za Američana; 55. darilo; 56. rimski datum; 58. umrli slovenski pesnik; 62. turško ime; 64. cerkvena pesem; 65. trud.

Navpično: 1. Smetanova opera; 2. panoga geometrije; 4. reka v Jugoslaviji; 5. sadež; 6. nova Turčija; 7. turško ime (sultan!); 9. bog ljubezni; 10. portugalsko žensko ime; 11. vrsta pesmi; 13. metal; 14. ameriško moško ime; 15. pripadnik starega naroda; 17. pesnitev; 22. svetopisemsko ime; 23. redilna snov; 24. steklenica; 26. angleška kolonija v Afriki; 28. svetopisemska gora; 29. brez družbe; 31. orožje; 32. vodja francoske revolucije; 34. posledica prehlada; 36. ptica; 38. moško ime; 43. vrednost; 44. up; 50. del voza; 52. nemški zaimsek; 54. ideja; 55. kraj na Primorskem; 57. dolina; 59. žuželka; 60. žensko ime; 61. predlog; 63. prislov.

Pomoč v gospodarski krizi

Huda gospodarska kriza uničuje trgovino in industrijo, razen tega pa dela še škodo zdravju vseh slojev prebivalstva. Neprestana bojazen, da bo kriza še hujša, da se bo delo v Vašem podjetju ustavilo, nezaposlenost, uboštvo in beda uničujejo zdravje. In vendar je važneje, da si v tem času ohranimo zdravje kakor pa v času, kadar zaupno gledamo v bodočnost.

Zapomnite si, da je zdravje odvisno po večini od prehrane. Če redno pijete Ovomaltine, imate najboljše jamstvo, da dobiva telo prav tiste snovi, ki so za ohranitev zdravja in energije najpotrebnejše.

Telefon 2807

„KUVERTA“

Telefon 2807

LJUBLJANA

Karlovská - 2. Vožarski pot 1

Tvornica kuvert in pisemskega papirja

Naročnina za revijo »Priatelj« in 10 knjig znaša za vse leto Din 132.—, za pol leta Din 68.—, za četrt leta Din 27.—, za vezavo v platno se doplača Din 60.—. Posamezna knjiga Din 30.—. Izdaja konzorcij revije »Priatelj«. Odgovoren za izdajateljstvo, uredništvo in upravnništvo Emil Podkrajšek, tiska Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani, predstavnik Miroslav Ambrožič, oba v Ljubljani.

Uredništvo in upravnništvo sta v Ljubljani, Dalmatinova ul. 10/I. Telefon 24-87.

GOSPA!

*Zahtevajte
pri
svojem
trgovcu
samo
izdelke
tovrnice
keksov,
biskvita,
vafeljnov
itd.*

B. PAUER, družba z o. z. Ljubljana - Šiška

Dobro blago zahteva tudi okusno zunanost

Opremite torej Vaše izdelke z lepimi ovoji, modernimi etiketami itd., ki Vam jih dobavi po nizki ceni

litografični zavod
ČEMAŽAR & DRUG

Ljubljana, Igriška ulica št. 6

TELEFON 25-69

PREDNOSTI NAŠE OBUTVE.

PRAKTIČNO — UDOBNO — ELEGANTNO IN POCENI OBUVANJE.

Vrsta 1345-03

Udoben čevljiček iz satena ali baržuna. V naših snežkah za Din 69— se lahko nosijo tudi sredi zime.

Vrsta 1815-03

Okusni solonski čevljički iz finega baržuna ali satena. Neobhodno potrebni v garderobi vsake praktične dame.

Vrsta 1845-01

V naših snežkah lahko nosite tudi sredi zime lahke, udobne in elegantne čevljičke iz satena ali baržuna. Oba para skupaj Vas staneta le Din 128—.

Vrsta 9315-03

Lahek in eleganten čevljiček iz satena z visoko peto. Dobro služi za vsako priliko. Isti iz svilenega atlasa za Din 79—.

Vrsta 2945-11

Okusni čevlji iz rujavega in črnega boka. Za nedeljo in praznik. Isti iz najboljšega laka za Din 99—.

Vrsta 1845-03

Soliden in lahek čevlji z najfinejšega laka s polvisoko peto. Zelo prikladen za praznik in nedeljo.

Vrsta 1845-52

Ti čevljički iz finega baržuna, kombinirani z lakom, morejo zadovoljiti tudi najfinejši okus in nadomestiti čevlje iz jelenje kože.

Vrsta 9875-05

Poseben eleganten čevljiček iz najfinejšega laka. Zelo praktični za ples in svečane prilike.

Vrsta 9805-07

Ta čevljiček iz finega laka bo dal Vaši nožici lepo linijo in posebno eleganco. Neobhodno potreben za ples in družbo.

Oblika — material — izdelava in cena — to so odlike naše obutve.

Teh čevljičkov ne sme manjkati v Vaši garderobi. — Obiščite nas!

Za malo denarja boste tako obuti, kakor to zahtevata moda in sezona.

Ženske nogavice: močne maco Din 9—, debele volnene Din 12—, fine flor Din 15—, najfinejši flor Din 19—, svilene Din 29—, tople volnene Din 29—.

Rata